

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

***З ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ IV КУРСУ
(розділ педагогіка)***

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІV КУРСУ
(розділ педагогіка)**

Автори-розробники:

*Демченко Н. М.,
Дубровська Л. О.,
Новгородська Ю. Г.,
Самойленко О. В.,
Філоненко О. С.*

Ніжин – 2023

УДК 378.147.(075.8)

М54

Рекомендовано Вченою радою

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

(НДУ ім. М. Гоголя)

Протокол № 4 від 27.09.2023 р.

Рецензенти:

Криловець М. Г. – проф., д. пед. н. Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Ніконець С. В. – директор Ніжинської гімназії № 10, Ніжинської міської ради.

М54 Методичні рекомендації з організації педагогічної виробничої практики для студентів IV курсу (розділ педагогіка). – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. – 79 с.

До методичних рекомендацій увійшли: робоча програма педагогічної виробничої практики, зразки та вимоги до оформлення звітної документації, алгоритми та приклади розв'язання педагогічних ситуацій, додаткові матеріали щодо діяльності класного керівника.

Методичні рекомендації адресовано студентам педагогічних спеціальностей, викладачам, керівникам та вчителям закладів загальної середньої освіти.

УДК 378.147.(075.8)

© Н. М. Демченко, Л. О. Дубровська,
Ю. Г. Новгородаська, О. В. Самойленко,
О. С. Філоненко, укладання, 2023

© НДУ ім. М. Гоголя, 2023

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
1. Робоча програма педагогічної виробничої практики.....	5
1.1. Загальна інформація.....	5
1.2. Цілі та завдання практики	6
1.3. Вимоги до баз практики	6
1.4. Зміст та організація педагогічної виробничої практики.....	7
1.5. Функціональні обов'язки керівників практики.....	11
1.6. Права й обов'язки студента-практиканта.....	13
1.7. Звітна документація та оцінювання результатів педагогічної виробничої практики.....	15
1.8. Підведення підсумків педагогічної виробничої практики.....	18
1.9. Рекомендовані джерела інформації.....	20
Додатки.....	22

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Однією з основних форм професійного становлення майбутнього вчителя є педагогічна виробнича практика. Проведення практики ґрунтується на діяльнісному, компетентнісному, системному, акмеологічному підходах і передбачає поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачем вищої освіти у ході вивчення навчальних дисциплін, орієнтованих на формування фахових компетентностей протягом чотирьох курсів, опанування системи професійно-педагогічних умінь та навичок, використання їх у практичній діяльності вчителя, класного керівника, виховання інтересу до майбутньої професії, сприяння формуванню особистості вчителя.

Організація практики в НДУ імені Миколи Гоголя регламентується Положенням про практику здобувачів вищої освіти в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя (2021 р.). URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/polozh_practika.pdf та відповідними наказами ректора університету.

І. РОБОЧА ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

1.1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Заклад вищої освіти	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет	Факультет філології, історії та політико-юридичних наук; факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв; навчально-науковий інститут природничо-математичних, медико-біологічних наук та інформаційних технологій
Кафедра	кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту
Мова навчання	українська
Розробники	кандидат педагогічних наук, доц. Демченко Н.М., кандидат педагогічних наук, доц. Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доц. Новгородська Ю.Г., кандидат педагогічних наук, доц. Самойленко О. В., кандидат педагогічних наук, доц. Філоненко О.С.
Освітня програма	Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Затверджено	Засіданням кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту протокол № 2 від 31.08.2023 р.
Обсяг дисципліни	8 кредитів, що відповідає 180 годинам самостійної роботи
Статус дисципліни	Практична підготовка

1.2. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Мета педагогічної практики: оволодіння студентами сучасними методами та формами організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти, розширення набутих здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти теоретичних знань із спеціальних психолого-педагогічних дисциплін, теорії виховання, застосування їх у вирішенні конкретних педагогічних завдань під час проходження практики; формування початкового рівня педагогічної майстерності вчителя; виховання потреби систематичного оновлення своїх знань та творчого їх застосування в практичній діяльності

Завдання педагогічної практики: залучення здобувачів вищої освіти до безпосередньої практичної діяльності; закріплення теоретичних знань, отриманих під час освітнього процесу, у практичній діяльності; розвиток фахового критичного мислення; формування навиків керівництва пізнавальною діяльністю здобувачів освіти.

Вид контролю: залік.

1.3. ВИМОГИ ДО БАЗ ПРАКТИКИ

1.3.1. Практику студентів Університету проводять на базах практики, які забезпечують виконання програми для відповідних ступенів.

1.3.2. Базою практики можуть бути заклади загальної середньої освіти усіх ступенів, які відповідають таким вимогам:

- здатність здійснювати кваліфіковане керівництво практикою студентів;
- можливість надавати студентам робочі місця на час практики;
- надавати студентам право користуватися бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики;
- можливість працевлаштовувати випускників університету;

- здатність інформаційного забезпечення практикантів новітніми технологіями, які використовуються в галузі.

1.3.3. Визначення баз практики здійснює керівництво університету на основі прямих договорів із підприємствами, організаціями, установами незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності.

Угоду про співпрацю може бути укладено з одним або декількома підприємствами (організаціями, установами).

1.3.4. В особливих випадках студенти можуть самостійно за погодженням із керівництвом університету обирати для себе базу практики і пропонувати її для використання з обов'язковим обґрунтуванням такого рішення (за умови забезпечення цією базою виконання програми практики та укладання договору).

1.3.5. За наявності в університету регіональних замовлень на підготовку фахівців, перелік баз практики надають органи, які формують ці замовлення. При підготовці фахівців за цільовими договорами з підприємствами (організаціями, установами) бази практики мають бути визначені у цих договорах.

1.4. ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Педагогічну практику студенти 4 курсу першого бакалаврського рівня проходять в 5-9 класах закладів загальної середньої освіти згідно з навчальними планами.

Студент-практикант:

- знайомиться з матеріально-технічною базою, бібліотечним та методичним фондами закладу загальної середньої освіти;

- знайомиться із плануванням та організацією навчальних занять та позаурочної діяльності в закладі загальної середньої освіти;

- вивчає документацію, пов'язану з виконанням посадових обов'язків вчителя-предметника, керівника гуртка (журнал відвідування, журнал з

техніки безпеки, календарно-тематичні плани, плани-конспекти до кожного заняття). Аналізує документи, що регламентують їх діяльність;

- знайомиться та аналізує специфіку діяльності класного керівника. Аналізує документи, що регламентують його діяльність (план виховної роботи закладу загальної середньої освіти, план виховної роботи класного керівника, особові справи, робота з батьками тощо);

- відвідує протягом терміну практики навчальні, гурткові заняття за фахом, позанавчальні та/або виховні заходи у закріпленому за практикантом класі;

- вивчає контингент учнів закладу загальної середньої освіти з визначенням їх рівня розвитку, виявленням загальних та індивідуальних здібностей, мотивів спілкування і проблем у колективі. Відображає отримані результати у відповідній частині звітної документації;

- проводить заняття за фахом, під час яких надає знання, формує вміння і навички з навчальної дисципліни, відповідно до індивідуальних і вікових особливостей, інтересів, здібностей і нахилів учнів;

- виконує обов'язки помічника класного керівника. Бере участь в організації виховних і позакласних заходах (екскурсій, змагань, вікторин, концертів, конференцій тощо). Здійснює педагогічний контроль за дотриманням учнями закладу загальної середньої освіти морально-етичних норм поведінки, правил внутрішнього трудового розпорядку закладу освіти. Створює умови для забезпечення збереження здоров'я учнів закладу загальної середньої освіти;

- вивчає сучасні технології взаємодії з батьками учнів;

- розробляє методичні матеріали, необхідні для реалізації навчальних, виховних та психолого-педагогічних завдань практики.

Види діяльності під час практики: виконання функцій учителя та помічника класного керівника; консультації з методистами, керівництвом школи, вчителями-наставниками; виконання завдань психолого-

педагогічного блоку; оформлення звітних матеріалів; самостійна робота в бібліотеках та інформаційних мережах.

ПРОГРАМОЮ ПРАКТИКИ передбачене виконання таких завдань з педагогіки:

Завдання 1. Ведення щоденника педагогічної практики та оформлення звіту про виконану роботу.

Мета ведення щоденника – відобразити всі аспекти практичної діяльності студента-практиканта й аналіз її здійснення протягом усього терміну перебування на практиці в закладі загальної середньої освіти.

Кожен студент-практикант протягом усього терміну проходження практики заповнює щоденник педагогічної практики. У щоденнику студент розкриває щоденний зміст роботи та щоденно фіксує результати спостережень, проводить аналіз освітньої роботи з учнями (Додаток 1). За результатами проходження практики студент оформлює звіт про виконану роботу, що додається до змісту щоденника (Додаток 2).

Завдання 2. Розгорнутий аналіз педагогічної ситуації, яка виникла під час проведення уроків

Мета завдання спрямована на оперування комплексом професійних знань, педагогічною технікою, системою здібностей до педагогічної діяльності, оскільки кожного дня, кожної хвилини перед педагогом постають безліч ситуацій, що потребують відповідного реагування, прийняття рішень. Уся педагогічна діяльність, увесь педагогічний процес складається з нескінченного ланцюжка педагогічних ситуацій, які можуть виникати спонтанно, а можуть бути спеціально створені учнями або вчителем (з певною метою).

Виконання цього завдання за період проходження практики, оформлюється для звіту студента-практиканта, як **розгорнутий аналіз однієї педагогічної ситуації, яка виникла під час проведення уроків**, на основі поданого алгоритму (Додаток 3).

Завдання 3. Розгорнутий аналіз педагогічної ситуації, яка виникла в позаурочний час (під час проведення виховного заходу з учнівським колективом, під час перерви, під час проведення загально-шкільного заходу тощо)

Мета завдання – усвідомлення специфіки виховної діяльності з відповідною віковою категорією, форми і методи виховної роботи, практичне виконання ролі помічника класного керівника; визначення інтересів та вподобань учнів; виявлення проблем, які існують в учнівському колективі; пошук способів та засобів їх вирішення, ознайомлення з особливостями позаурочної виховної роботи з учнями 5-9 класів в закладі загальної середньої освіти. Завдання передбачає рефлексію власної діяльності. Для звіту студент-практикант готує **розгорнутий аналіз однієї педагогічної ситуації, яка виникла в позаурочний час**, на основі поданого алгоритму (Додаток 4).

Під час педагогічної практики студент-практикант є помічником класного керівника. У Додатках 5-13 подані матеріали, які будуть корисними для студента-практиканта, який вивчає специфіку діяльності класного керівника.

Самостійна та індивідуальна робота студентів

Ознайомлення з навчально-методичною літературою, науковими дослідженнями з питань педагогічної практики; вивчення і аналіз передового педагогічного досвіду; розробка планів роботи, конспектів уроків, проведення уроків, позакласних занять та виховних заходів, ведення щоденника педагогічної практики; виконання завдань педагогічного та психологічного блоків.

1.5. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОBOB'ЯЗКИ КЕРІВНИКІВ ПРАКТИКИ

Методист із педагогіки:

- здійснює загально-педагогічне методичне керівництво педагогічною практикою студентів, консультує їх із актуальних питань навчання, виховання, професійної орієнтації учнів тощо;
- планує, разом із класним керівником, виховну роботу практикантів з учнями, консультує їх і забезпечує виконання завдань;
- надає допомогу студентам в організації індивідуальної роботи з учнями;
- бере участь у настановчій та підсумковій конференції з педагогічної практики, а також в нарадах із питань практики;
- бере участь у проведенні заліку і оцінюванні результатів;
- подає завідуючому кафедрою педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту звіт про підсумки проведення педагогічної практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого поліпшення її організації та проведення.

Керівник базового закладу освіти або, за його дорученням, заступник:

- організовує практику згідно з угодою про проведення практики;
- визначає місця практики, забезпечує найбільшу ефективність її проходження;
- організовує ознайомлення студентів із правилами техніки безпеки і охорони праці;
- надає студентам-практикантам можливість користуватися наявною літературою, необхідною документацією;
- забезпечує і контролює дотримання студентами-практикантами правил внутрішнього розпорядку;
- створює необхідні умови для засвоєння практикантами передових технологій, сучасних методів організації праці;

- забезпечує належні умови для успішного проходження практики студентами, проводить відповідну роботу з учителями, класними керівниками, навчально-допоміжним та обслуговуючим персоналом;

- контролює виконання Кодексу законів про працю України тощо.

Вчитель-предметник базового закладу освіти:

- знайомить, закріплених за ним, студентів із класом, планами освітньої роботи, проводить відкриті уроки, виховні та позакласні заходи, організовує їх обговорення;

- разом із груповим керівником практики визначає та розподіляє між студентами тематику уроків, виховних та позакласних заходів із предмету;

- консультує студентів щодо їх підготовки до проведення уроків, переглядає і затверджує плани-конспекти уроків;

- надає студентам допомогу при підготовці до уроків різного типу, проведенні лабораторних і практичних робіт тощо;

- бере участь в аналізі й оцінюванні проведених студентами уроків;

- доручає студентам проведення індивідуальних занять із учнями, гурткових занять, перевірку зошитів, виготовлення наочних посібників, демонстрацію навчальних аудіо- та відео-матеріалів, підготовку практичних і лабораторних робіт тощо;

- оцінює навчальну роботу студентів, результати оцінювання вносить у підсумковий лист практики;

- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками базового закладу освіти з педагогічної практики, а також, за можливості, в настановчих та підсумкових конференціях в університеті.

Класний керівник:

- знайомить студентів із учнями класу, з їх особовими справами; даними про успішність, відвідування, поведінку; з основними виховними завданнями та планом своєї роботи;

- разом із викладачем кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту та груповим керівником конкретизує освітні завдання програми практики, дає консультації;

- залучає студентів до виховної роботи з учнями;

- оцінює виховну роботу студентів, результати оцінювання вносить у підсумковий лист практики;

- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками базового закладу освіти з педагогічної практики, а також, за можливістю, в настановчих та підсумкових конференціях в університеті.

Заступник директора:

- знайомить студентів із планом виховної роботи, роботою юнацьких організацій, системою самоврядування закладу освіти тощо;

- допомагає студентам у плануванні та проведенні виховних та позакласних заходів;

- відвідує (вибірково) виховні та позакласні заходи, що проводяться студентами, бере участь у їх обговоренні й оцінюванні;

- надає допомогу класним керівникам в їх роботі з практикантами;

- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками закладу загальної середньої освіти з педагогічної практики, а також, за можливістю, в настановчих та підсумкових конференціях в університеті.

1.6. ПРАВА Й ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Студент-практикант зобов'язаний:

- до початку практики одержати від керівника практики від факультету/інституту направлення, методичні матеріали та консультації щодо оформлення всіх необхідних звітних матеріалів;

- своєчасно прибути на базу практики;

- вивчити і суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку в закладах загальної середньої освіти;

- нести відповідальність за виконану роботу;
- у щоденнику практики фіксувати щоденні результати спостережень і аналізу освітньої роботи з учнями, а також оформлювати зошит з планами-конспектами всіх проведених ним уроків, виховних та позакласних заходів;
- у повному обсязі виконати всі завдання, передбачені програмою практики та вказівками її керівників;
- організовувати свою діяльність у відповідності до вимог Статуту базового закладу, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку, виконувати розпорядження адміністрації бази практики та методистів практики. За не виконання правил, що висувуються перед практикантами в освітньому закладі, студент може бути позбавлений права проходити практику в даному закладі загальної середньої освіти.
- на період практики один із групи студентів, що проходять практику, призначається бригадиром групи. До його обов'язків входить облік відвідування студентами закладу, загальна організація роботи, повідомлення студентам про колективні консультації та семінари, виконання доручень керівників практики;
- своєчасно оформити звітні матеріали та скласти залік із практики.

Студент-практикант має право:

- з усіх питань, що виникають у ході практики, звертатися до керівників практики університету, адміністрації закладу загальної середньої освіти (бази практики);
- вносити пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу, організації практики;
- брати участь в роботі конференцій, нарад;
- користуватися фондами бібліотеки.

1.7. ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

1. Кожен студент-практикант протягом усього терміну перебування на практиці заповнює «Щоденник педагогічної практики». У щоденнику студент розкриває **щоденний** зміст роботи та **щоденно** фіксує результати спостережень, проводить аналіз освітньої роботи з учнями (Додаток 1).

2. За період проходження практики студент готує індивідуальний **звіт про проходження педагогічної практики**, що додається до змісту щоденника (Додаток 2).

3. Для звіту студент-практикант готує **розгорнутий аналіз однієї педагогічної ситуації, яка виникла під час проведення уроків** (Додаток 3) та **однієї педагогічної ситуації, яка виникла в позаурочний час** на основі поданих алгоритмів (Додаток 4).

4. Підсумковий лист педагогічної практики (бланк отримує студент-практикант на настановчій конференції).

Розподіл балів з педагогіки, що присвоюються студентам

Загальна кількість балів	Види діяльності	
	Розгорнутий аналіз 2-х педагогічних ситуацій	Ведення щоденника педагогічної практики з індивідуальним звітом
18	6 б. x 2= 12 балів	6 балів

Критерії оцінювання:

1. Щоденник педагогічної практики та індивідуальний звіт

Бали	Критерії
6	Записи в щоденнику систематичні, грамотні, з аналізом виконаної роботи, повністю відображають результативність роботи студента-практиканта; звіт про практику систематизований, є аналіз виконаної роботи, відсутні граматичні та стилістичні помилки, повністю відображає результативність роботи студента
5	Записи в щоденнику систематичні, з незначними недоліками, з неповним аналізом виконаної роботи, відображають результативність роботи студента; звіт про практику систематизований, з незначними недоліками, з неповним аналізом виконаної роботи, незначні граматичні та відсутні стилістичні помилки, відображає результативність роботи студента
4	Записи в щоденнику систематичні, зі значними недоліками, частково відображають результативність роботи студента; звіт про практику недостатньо систематизований, зі значними недоліками, частково відображає результативність роботи студента, наявні граматичні та стилістичні помилки
3	Записи в щоденнику не систематичні, зі значними недоліками, фрагментарно відображають результативність роботи студента; звіт про практику не систематизований, зі значними недоліками, фрагментарно відображає результативність роботи студента, допущені значні граматичні та стилістичні помилки
2	Записи в щоденнику не систематичні, зі значними недоліками, не відображають результативність роботи студента; звіт про практику не систематизований, зі значними недоліками, не відображає результативність роботи студента, допущені значні граматичні та стилістичні помилки
1	У щоденнику є лише спроби записів виконаної роботи; є лише спроба оформлення звіту про практику

2. Розгорнутий аналіз педагогічної ситуації

Бали	Критерії
6	Аналіз ситуації проведено; студент обґрунтовано, послідовно й логічно аналізує ситуацію з використанням наукової термінології та на основі досвіду, набутого у ході педагогічної практики, демонструє власне бачення ситуації; виявляє вміння будувати чіткий алгоритм дій, спрямованих на професійне і компетентне вирішення даної проблеми; представлено розгорнутий аналіз педагогічної ситуації, відсутні граматичні та стилістичні помилки, повністю відображає результативність роботи студента
5	Аналіз ситуації проведено; студент послідовно й логічно проаналізував педагогічну ситуацію за стандартною схемою, відчувається володіння науковою термінологією; при розв'язанні педагогічної ситуації допущені лише незначні помилки, які усуваються самим студентом після зауваження методиста; представлено розгорнутий аналіз педагогічної ситуації відсутні граматичні та стилістичні помилки, повністю відображає результативність роботи студента
4	Аналіз ситуації проведено, але у ході розв'язання педагогічної ситуації, допущені незначні помилки і частково порушена логіка аналізу та етапи здійснення, необхідної для розв'язання конкретної проблеми, що частково вплинуло на результат і правильність висновків. Розгорнутий аналіз представлено з незначними недоліками, частково відображає результативність роботи студента, наявні граматичні та стилістичні помилки
3	Аналіз ситуації проведено, але у ході розв'язання педагогічної ситуації, допущені деякі помилки і частково порушена логіка аналізу та етапи здійснення, необхідної для розв'язання конкретної проблеми, що вплинуло на результат і правильність висновків. Розгорнутий аналіз представлено зі значними недоліками, фрагментарно відображає результативність роботи студента, допущені значні граматичні та стилістичні помилки
2	Аналіз ситуації проведено, але у ході розв'язання педагогічної ситуації, допущені значні помилки і порушена логіка аналізу та етапи здійснення, необхідної для розв'язання конкретної проблеми, що вплинуло на результат і правильність висновків. Розгорнутий аналіз представлено зі значними недоліками, не відображає результативність роботи студента, допущені значні граматичні та стилістичні помилки
1	Студент не проаналізував педагогічну ситуацію, або є лише спроби виконання роботи

1.8. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та завдань практики.

Підсумки педагогічної практики підводяться в три етапи:

На Педагогічній раді базового закладу освіти в останні дні практики:

а) надається загальна оцінка діяльності студентів під час практики, визначаються кращі практиканти, висловлюються пропозиції щодо оптимізації практики, оцінюється робота кожного студента-практиканта;

б) підводиться підсумок роботи вчителів, які брали участь в організації та проведенні практики, висловлюються побажання щодо спільної роботи з проведення практики на майбутнє.

На Раду запрошуються і можуть брати участь в обговоренні питання, методисти студентських бригад, вчителі школи, студенти-практиканти.

Підведення підсумків педагогічної практики в університеті проходить за 1 тиждень після її закінчення. Звітні матеріали практики (підсумковий лист з підписом директора школи та печаткою, щоденник зі звітом і характеристикою, результати виконаних завдань психолого-педагогічного блоку, виконані завдання з фаху) надаються студентами для перевірки комісії, до складу якої входять методисти, призначені наказом ректора про організацію практики та керівник практики студентів від факультету/інституту (спеціальності).

Комісія оцінює роботу бригади в цілому і кожного студента зокрема. У разі необхідності, ухвалюється рішення про повторне проходження практики студентами, які не виконали належним чином завдання.

За результатами практики в окремому базовому закладі, наявності необхідної звітної документації, оформленої відповідно до вимог (змістовно і естетично) і вчасно поданої до захисту, результатів співбесіди комісії і студентів підраховується отримана загальна кількість балів. Результати перевірки практики фіксуються в бланках «Підсумки практики». Оцінку в

екзаменаційну відомість та залікову книжку студента виставляє методист фахової кафедри або відповідальний за організацію практики факультету / інституту (спеціальності).

Підсумкова науково-методична конференція на факультеті/інституті є останнім етапом, що завершує практику. Керують нею декан факультету / директор інституту, керівник практики студентів факультету / інституту (спеціальності), завідувач виробничої, навчальної практики студентів університету.

Конференція проводиться наступного тижня після підведення підсумків атестаційною комісією.

У конференції беруть участь усі студенти-практиканти, методисти фахових кафедр, кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту, представники базових закладів освіти (за можливості).

Під час проведення конференції, шляхом доповідей, повідомлень, висвітлюється позитивний досвід роботи бригад, окремих студентів, методистів практики.

Керівник практики факультету/інституту (спеціальності) підводить підсумки проведеної практики.

Студенту, який не виконав програму практики з певних причин, може бути надане право проходження практики повторно за виконанням умов, визначених університетом. Студент, який востаннє отримає негативну оцінку за проходження практики, відраховується з університету.

1.9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Офіційні джерела

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>.
2. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14.
3. Державна національна програма «Освіта». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=896-93-%EF>.
4. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. URL: zakon.rada.gov.ua.
5. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затверджене Наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 року № 93. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>.
6. Положення про практику здобувачів вищої освіти в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. Затверджено Наказом ректора Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя № 189 від 31 серпня 2021 р. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/polozh_practika.pdf

Основна література

1. Авер'янова А.В., Бойправ М.Д., Нещерет О.І. Педагогічна практика студентів: психологічні завдання та психологічний супровід: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2015. 168 с.
2. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. : Л.О. Дубровська, В. Л. Дубровський, В.В. Ковнер, О.С. Філоненко; за ред. Є.І. Коваленко. 3-тє видання, перер. та доп. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 160 с.
3. Загальна психологія: Навчальний посібник в 2 т./ за ред. О.П. Щотки. Ніжин: НДУ ім. Гоголя, 2018. Т.1. 298 с.; Т.2. 258 с.
4. Ковальчук В. Ефективний урок: технології, структура, аналіз. URL: http://lib.ndu.edu.ua/CGI/irbis64r_91_opac/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=1&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=

5. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. / Л. О. Мільто. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 156 с. URL:https://lib.iitta.gov.ua/2622/1/MILTO_879-13.pdf

6. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Вид. третє, перероб. і допов. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2013. 230 с.

7. Холковська І.Л., Волошина О.В., Губіна С.І. Основи педагогічної майстерності: практикум. Вінниця: «Твори», 2019. 240 с. URL: <http://psychology.univer.kharkov.ua/dist2020/materialy/Shvedova/Prakt.pdf>

8. Шквир О. Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький: ХГПА, 2020. 114 с.

9. Ярощук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.

Додаткова література

1. Мирончук Н.М. Методичні основи організації педагогічної практики студентів закладу вищої освіти: метод. посібн. / Н.М. Мирончук. Житомир, 2017. 52 с.

2. Педагогічна практика (виконання навчальної програми з педагогіки): Навчально-методичний посібник. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. 160 с.

3. Професійно-практична підготовка майбутніх викладачів вищої школи: педагогічна практика, науково-асистентська практика / уклад.: М. І. Соловей [та ін.] . 4-е вид. допов. Київ : Ленвіт, 2014. 171 с.

Інформаційні ресурси

1. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського представляє електронний каталог періодичних видань.

2. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти і науки України – офіційний сайт.

3. http://www.ednu.kiev.ua/index_u.htm – освітянська мережа України.

4. <http://www.info-library.com.ua/books-book-116.html> – українська бібліотека електронних підручників.

ДОДАТКИ

Додаток 1

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЩОДЕННИКА

Титульна сторінка

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

ЩОДЕННИК

педагогічної практики

студента (студентки) _____ курсу _____ факультету
(денна форма навчання)

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

прізвище, ім'я, по батькові студента (студентки)

Педагогічна практика

проходила в ___ класі _____
(навчального закладу)

з « ___ » _____ по « ___ » _____

_____ навчального року

1. На перших сторінках щоденника студент записує прізвище, ім'я та по батькові:

- директора школи;
- заступника директора;
- класного керівника того класу, в якому проходила практика;
- учителя фаху;
- методиста з педагогіки;
- методиста з психології;
- методиста з фаху.

2. Список учнів класу з їх громадськими дорученнями

3. Розклад уроків.

4. Розклад дзвінків.

5. Індивідуальний план:

а) календарно-тематичний план з предмету;

б) план виховної роботи класного керівника на період практики.

Далі у щоденнику психолого-педагогічного спостереження студент коротко відображає весь зміст проведеної роботи за кожен день з обов'язковим аналізуванням, роздумами, висновками, пропозиціями тощо.

На останніх сторінках щоденника студент ставить свій підпис, а методист з педагогіки оцінює зміст і оформлення щоденника.

Записи, за бажанням, можна робити в довільній формі або у формі таблиці, за таким зразком:

Дата	Зміст роботи (що зроблено за день)	Психолого-педагогічний аналіз, роздуми, пропозиції, зауваження тощо
------	---------------------------------------	--

Наприклад:

Дата	Зміст роботи (що зроблено за день)	Психолого-педагогічний аналіз, роздуми, пропозиції, зауваження тощо
20.09	Сьогодні відбулась бесіда з класним керівником 7-А класу з метою з'ясування характерних особливостей класного колективу та окремих учнів.	Результати бесіди дозволяють зробити висновок про те, що клас у цілому дружний, має свої традиції. У більшості учнів сформовані почуття обов'язку та відповідальності, про що свідчать отримані грамоти за участь у шкільних олімпіадах. Проте, у класі є учні, які потребують посиленої до них уваги у зв'язку з тим, що часто приходять не підготовленими до уроків та порушують дисципліну в класі. Таким чином, мені є над чим подумати і спланувати з ними індивідуальну роботу. У класі всього 28 учнів. Це забагато...
	Проведена бесіда з учителем історії з метою з'ясування навчальних можливостей учнів з даного предмету.	У бесіді з учителем історії я з'ясувала, що учнів з високим рівнем навчальних досягнень у класі лише двоє, 10 учнів мають достатній рівень, а 14 – середній. Два учні взагалі не виявляють інтересу та наполегливості до вивчення історії. У цілому ж у класі панує атмосфера доброзичливості та відповідальності.
21.09	Відвідала урок історії з метою з'ясування форм роботи учителя з учнями на уроці.	Урок розпочався традиційно з перевірки домашнього завдання. 2 учня працювали біля дошки, а 1 відповідав на запитання учителя. В цей час інші учні просто слухали і, час від часу, вчитель їх також запитував. За 15 хвилин перевірено виконання домашнього завдання у 5-ти учнів. Наступні 20 хвилин учитель пояснював новий матеріал. За цей час діти слухали пояснення, працювали з підручником. Протягом наступного часу закріплювалися набуті знання. Учитель знову проводив індивідуальне опитування та пропонував розв'язувати певні завдання. Наприкінці уроку було задано домашнє завдання. На мою думку, на цьому уроці були

		використані в основному індивідуальна та колективна форми навчання. Активність учнів була недостатня.
	Відвідала урок української мови з метою з'ясування методів навчання, які використовує учитель на уроці.	З відданого уроку слідує те, що при перевірці домашнього завдання були використані такі методи: бесіда, усне та письмове опитування, заохочення (похвала, подяка). При вивченні нового матеріалу вчитель використовував методи: пояснення, розповідь, бесіда, вправи, аналізування, робота з книгою, робота з картками. Закріплення нового матеріалу відбулося за допомогою методів: вправи, усне опитування. Пояснення домашнього завдання відбувалося після дзвінка, що є недоцільним, бо учні вже майже не слухали. Вважаю, що вчитель протягом уроку використовував різні методи навчання, що і сприяло мобілізації уваги учнів та забезпеченню дисциплінованості.
	Перевіряла щоденники учнів за проханням класного керівника, з метою з'ясувати, чи всі учні записують домашні завдання.	Перевірка щоденників засвідчила те, що частина учнів не записує у щоденник домашні завдання з окремих предметів, щоденники у п'яти учнів (Пилипенко О., Дорошенко А., Ісаєнко Н., Орел А., Задорожний К.) неохайні та мають фрагментарні записи. Думаю, що з ними необхідно провести виховну бесіду.

Згідно наказу ректора університету від 18 червня 2018 р. № 152 «Про зміни до форми щоденника практики» до форми щоденника практики додається пункт «Письмовий звіт студента-практиканта».

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ

Титульний лист (для електронного варіанту звіту)

**Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту**

ЗВІТ

про проходження педагогічної виробничої практики

студента (студентки) _____ курсу _____ факультету/інституту
(денна/заочна форма навчання)

прізвище, ім'я, по батькові студента (студентки)

Ніжин, рік

**Рекомендації до написання письмового звіту студента-практиканта
(як в електронному вигляді, так і в щоденнику)**

1. Загальна інформація про проходження практики.
2. Підготовчий етап педагогічної практики.
3. Характеристика основного періоду практики.
4. Особисті досягнення. методичні творчі знахідки, відкриття, нестандартні рішення.
5. Найтипівіші помилки, найбільші труднощі у навчально-виховній роботі.
6. Загальні висновки.
7. Пропозиції щодо теоретичної і практичної підготовки в університеті, організації та проведенні практики.

АЛГОРИТМ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ**(під час уроків)**

Перший етап умовно називається «Стоп!» і спрямований на оцінку вчителем ситуації та усвідомлення власних емоцій. Цей етап необхідний для того, щоб не нашкодити дитині поспішними діями і не ускладнити взаємини з нею. Тільки в тих випадках, коли ситуація є небезпечною для життя та здоров'я дитини, потрібно діяти швидко й рішуче.

Але подібні ситуації трапляються не так часто, тому в решті випадків рекомендується, скориставшись паузою, запитати себе: «Що я зараз відчуваю?», «Що я зараз хочу зробити?», після чого необхідно перейти до другого етапу.

Другий етап починається з питання «Чому?», що ставиться педагогом самому собі. Суть цього етапу полягає в аналізі мотивів і причин вчинку дитини. Це дуже важливий етап, оскільки саме причини визначають засоби педагогічної дії. Щоб правильно визначити мотиви поведінки дитини, педагогові необхідно вміти розуміти мову невербального спілкування (демонстративний погляд; нудьгуючий або зосереджений на чомусь вигляд тощо).

Третій етап полягає в постановці педагогічної мети, яка формулюється у вигляді питання «Що?» – «Що я хочу одержати в результаті своєї педагогічної дії?» (відчуття страху в дитини або усвідомлене відчуття провини).

Педагогічна дія повинна бути спрямована не проти особистості дитини, а проти її вчинку. Дитина повинна чітко усвідомлювати, що саме цього разу її поведінка є поганою. Важливо показувати дитині в кожному конкретному випадку, що ви приймаєте її такою, якою вона є, розумієте її, але в той же час не схвалюєте її дії. Такий підхід, не принижуючи дитину, здатний викликати в неї позитивну поведінку.

Четвертий етап полягає в обранні оптимальних засобів для досягнення поставленої педагогічної мети і відповідає на питання «Як?» – «Як досягти бажаного результату?». Продумуючи способи і засоби досягнення педагогічної дії, учитель повинен залишати свободу вибору за дитиною. Майстерність педагога проявляється в умінні створити такі умови, щоб дитина могла зробити вибір, а не примушувати дитину поводитися «як слід». Виходячи з цього, вчитель запропонує декілька варіантів дитині, але найпривабливішим для неї зробить оптимальний варіант і тим самим допоможе зробити правильний вибір.

Досвідчений педагог використовує широкий арсенал педагогічних засобів, не застосовуючи погрози, насмішки в бік учня, записи в щоденнику, скарги батькам. Названі способи малоефективні й свідчать про низький рівень професіоналізму. Відмова від подібних засобів від самого початку педагогічної діяльності надає величезні можливості для творчості педагога, дозволяє зробити процес спілкування з дитиною радісним і плідним.

П'ятий етап – це практична дія педагога. Цей стан є логічним завершенням усієї попередньої роботи розв'язання педагогічної ситуації. Саме на цьому етапі реалізується педагогічна мета через певні засоби і способи відповідно до мотивів дитини. Успіх практичної дії вчителя буде залежати від того, наскільки точно він зміг сформулювати педагогічну мету, наскільки правильно обрав оптимальні засоби досягнення поставленої мети і наскільки вміло втілює їх у реальному педагогічному процесі. Педагог-професіонал знає, що результати педагогічних дій, як правило, віддалені в часі, тому він діє немовби «на виріст», спираючись на краще в дитині.

Шостий етап – завершальний в алгоритмі розв'язання педагогічної ситуації. Він являє собою аналіз педагогічної дії та дозволяє оцінити ефективність спілкування педагога з дітьми, порівняти поставлену мету з досягнутими результатами і сформулювати нові перспективи.

АЛГОРИТМ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

(позаурочний час)

I. Характеристика суспільно-виховного середовища:

1) зазначте, де відбувається педагогічна дія (школа, клас, окреме угруповання, спортивна команда та ін.);

2) зробіть оцінку спрямованості соціального мікросередовища, відзначте його позитивний або негативний вплив;

3) зробіть приблизну оцінку рівня вихованості групи (колективу), якщо є відповідні дані: а) добре вихований колектив;

б) процес становлення колективу;

в) колективу, немає, група недостатньо вихована і колективом називається формально;

г) негативна спрямованість групи.

II. Виявлення об'єктів виховання (на кого спрямований педагогічний вплив) і суб'єктів виховання (хто виховує, хто впливає), їх педагогічна характеристика:

1) назвіть об'єкти виховання в запропонованій педагогічній ситуації;

2) назвіть суб'єкти виховання в даній педагогічній ситуації;

3) по можливості запишіть їх в порядку педагогічної значущості;

4) зазначте основні якості об'єкта виховання, педагогічного впливу (впливу на погляди, ідеали, риси характеру, потреби, вчинки, навички, почуття, переконання та ін.);

5) дайте обґрунтування наявності кожної з вказаних якостей за допомогою аргументів, взятих з проаналізованої педагогічної ситуації;

6) дайте кожній із цих якостей оцінку, виділивши при цьому позитивні якості і тенденції розвитку, що стимулюються, і негативні, що враховуються;

7) по можливості розташуйте об'єкти виховання і якості вихованців за їх педагогічною значущістю;

8) назвіть конкретні соціальні і психологічні причини, що викликали ці якості у поведінці вихованця і якості групи (колективу), виділяючи при цьому достовірні і передбачувані;

9) по можливості розташуйте виявлені причини в порядку їх педагогічної значущості.

III. Характеристика стосунків у педагогічній ситуації.

Дайте характеристику стосунків у педагогічній ситуації, що має місце між:

1. Суб'єктом виховання (особистістю) і об'єктом (особистістю).
2. Суб'єктом виховання (особистістю) і об'єктом – колективом.
3. Суб'єктом виховання (колективом) і об'єктом виховання – особистістю.
4. Суб'єктом виховання (колективом) і об'єктом виховання – колективом.

Які стосунки за змістом та формою мають місце?

IV. Конкретизація виховних цілей і змісту виховання.

Прогноз результатів виховного впливу:

1) зазначте конкретно, які зміни об'єкта виховання повинні відбутися в результаті педагогічного впливу, який його кінцевий результат;

2) сформулюйте конкретну мету виховної дії для кожного об'єкта виховання, спираючись на дані проведеного аналізу, виявлені причини і відповідні оцінки;

3) охарактеризуйте зміст виховного впливу: чи мали місце в даній ситуації такі типи виховання – розумове, наукове, моральне, патріотичне, трудове, естетичне, фізичне та ін.

V. Формулювання педагогічних проблем:

- 1) сформулюйте педагогічні проблеми, що виникли в даній ситуації;
- 2) розгляньте їх у логічній послідовності відповідно ходу розв'язання задачі.

VI. Аналіз педагогічних рішень:

1) проаналізуйте ефективність педагогічного впливу учителя-вихователя на кожен об'єкт виховання (на окремих вихованців, на групи, на колективи), встановіть зв'язок між виховним впливом і його педагогічними результатами;

2) які методи і прийоми педагогічного впливу обрав суб'єкт виховання;

3) які види діяльності обрав суб'єкт виховання, які засоби використовував у цій діяльності;

4) які організаційні форми діяльності обрали вихователі;

5) яке рішення прийняв вихователь.

VII. Аналіз виконання організаційної роботи вихователя.

Дайте по можливості більш докладну характеристику практичної діяльності вихователя, спрямованої на здійснення педагогічних рішень:

1) як здійснюється інструктаж вихованців, яким чином надається навчально-виховна інформація школярам;

2) які практичні завдання пропонуються учням і як це робиться;

3) як вихователь здійснює керівництво практичною діяльністю учнів в певній ситуації;

4) як здійснюються педагогічні дії з внутрішньої координації педагогічної системи (регулювання взаємовідносин між вихователем і вихованцями, між вихованцями, ліквідація конфліктів, спрощення або ускладнення завдань, надання педагогічно доцільної допомоги та ін.);

5) як здійснюється зовнішня координація діяльності педагогічної системи (зв'язок вихователя з іншими колективами, організаціями, людьми);

6) як здійснюються контроль і врахування діяльності вихованців у ході роботи;

7) як вихователь спирається на колектив, на актив учнів.

VIII. Загальні оцінки результатів педагогічного впливу.

Дайте оцінку результатам педагогічного впливу, вказавши:

1) чи досяг мети педагогічний вплив;

2) які положення педагогічної теорії (принципи, методи, прийоми, засоби та ін.) були вдало використані в даній ситуації;

3) які помилки, недоліки були допущені у вихованні, що проявилися в даній ситуації;

4) яких знань, навичок, умінь бракує вихователю;

5) який позитивний і негативний педагогічний досвід вихователя варто врахувати в подальшій роботі.

**ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА СПОСТЕРЕЖЕННЯ
ТА АНАЛІЗУ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ**

Дата « __ » _____ 20__ року

Прізвище, ім'я, по батькові педагога

Мета виховного заходу

Тема заняття і форма проведення

№ п/п	Основні аспекти аналізу організації та проведення виховного заходу	Висновок, зауваження, пропозиції
1	Тема заходу. Її актуальність. Відповідність віковим особливостям, запитам, інтересам даного дитячого колективу. Участь школяра у виборі теми.	
2	Форма проведення. Доцільність вибору форми. Її відповідність психофізіологічним особливостям школяра. Врахування можливості адекватної участі дітей у заході.	
3	Мета та зміст заходу: <ul style="list-style-type: none"> • чіткість теми, її конкретність, спрямованість на підвищення рівня розвитку вихованості учнів; • урахування рівня вихованості учнів під час визначення мети і завдань заходу; • місце даного заходу в загальній системі виховної роботи; • використання під час проведення заходу питань, які хвилюють учнів; • емоційна насиченість заходу; • вплив на розширення світогляду учнів, на розвиток їх пізнавальних інтересів; • опора та життєвий досвід учнів. 	
4	Підготовка заходу: <ul style="list-style-type: none"> • наявність і продуманість плану чи програми підготовки; • спрямовуюча роль класного керівника (<i>педагога-організатора, керівника гуртка</i>) у ході підготовки заходу, тактовна допомога учням; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • роль органів самоврядування під час підготовки й проведення заходу; • забезпечення в процесі підготовки згуртованої, злагодженої роботи колективу; формування стосунків співробітництва, взаємодопомоги, вимогливості; • конкретність доручень учням, доведення до них кінцевої мети заходу, змісту організаторської діяльності; • правильність розподілу обов'язків та встановлення конкретних термінів виконання окремих завдань тощо. 	
5	<p>Проведення заходу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • точність і організованість початку; • готовність дітей до проведення заходу; • ефективність оформлення приміщення; • підготовка учнів до активного сприймання нової інформації; • активність і самостійність школярів; • доцільність відбору методів і методичних прийомів; • психологічний стан учнів під час проведення заходу; • роль педагога у проведенні заходу; • раціональне використання ТЗН; • увага, зацікавленість, дисциплінованість дітей; • роль класного керівника у проведенні заходу, його педагогічна майстерність; • наявність елементів обговорення, відкритого обміну думками в ході заходу; • рівень самостійності учнів у обговоренні проблем. 	
6	<p>Загальні висновки.</p> <p>Досягнення мети, реалізація розвиваючих, виховних, пізнавальних можливостей заходу.</p> <p>Виконання плану заходу</p> <p>Ставлення учнів до заходу, ступінь їх задоволення.</p> <p>Що дає виховний захід для розвитку учнів. Формування у них:</p> <p>а) національної свідомості і самосвідомості, морально-ціннісних орієнтацій;</p> <p>б) художньо-естетичної свідомості і культури;</p> <p>в) трудових навичок тощо.</p> <p>Чи був захід цілісною системою, чи набором різних, необ'єднаних між собою частин?</p>	

Положення

**про класного керівника навчального закладу системи
загальної середньої освіти**

(затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України
№ 434 від 06 вересня 2000 року)

1. Загальні положення

1.1. Це положення регламентує діяльність класного керівника загальноосвітнього, професійно-технічного навчального закладу (далі – класний керівник).

1.2. Класний керівник – це педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів класу, навчальної групи професійно-технічного навчального закладу, окремими учнями, їх батьками, організацію і проведення позаурочної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників освітнього процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх соціального захисту.

1.3. Класний керівник у визначенні змісту роботи керується Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», іншими законодавчими і нормативно-правовими актами України, а також цим Положенням.

1.4. Класний керівник здійснює свою діяльність відповідно до основних завдань загальної середньої освіти, спрямованих на:

- виховання громадянина України;
- формування особистості учня (вихованця), його наукового світогляду, розвитку його здібностей і обдаровань;
- виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти та професійно-технічної освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів

України від 16.11.2000 № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» та постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 № 1135 «Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти», підготовку учнів (вихованців) до подальшої освіти і трудової діяльності; (Абзац четвертий пункту 1.4 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006)

- виховання в учнів (вихованців) поваги до Конституції України, державних символів України, почуття власної гідності, свідомого ставлення до обов'язків, прав і свобод людини і громадянина, відповідальності перед законом за свої дії;

- реалізацію права учнів (вихованців) на вільне формування політичних і світоглядних переконань;

- виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй;

- виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців);

- формування екологічної культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, залучення до практичної природоохоронної роботи. (Пункт 1.4 доповнено абзацом дев'ятим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006)

2. Організація діяльності класного керівника

2.1. Обов'язки класного керівника покладаються на педагогічного працівника навчального закладу системи загальної середньої освіти, який має педагогічну освіту або відповідну професійну освіту та професійно-педагогічну підготовку, здійснює педагогічну діяльність, фізичний та

психічний стан здоров'я якого дозволяє виконувати ці обов'язки. (Пункт 2.1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006)

2.2. Обов'язки класного керівника покладаються директором навчального закладу на педагогічного працівника або на досвідченого майстра виробничого навчання, за його згодою, і не можуть бути припинені до закінчення навчального року. У виняткових випадках з метою дотримання прав та інтересів учнів (вихованців) та їх батьків зміна класного керівника може бути здійснена протягом навчального року. (Пункт 2.2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006)

2.3. На класного керівника покладається керівництво одним класом, навчальною групою.

У початкових класах класне керівництво здійснює вчитель початкових класів.

У професійно-технічному навчальному закладі класне керівництво здійснюється в навчальних групах, учні (вихованці) яких під час навчання здобувають повну загальну середню освіту або навчаються на основі базової загальної середньої освіти без отримання повної.

Функціональні обов'язки класного керівника розробляються відповідно до цього Положення з урахуванням типу закладу та завдань освітнього, навчально-виробничого процесів і затверджуються директором навчального закладу. (Абзац четвертий пункту 2.3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 489 від 29.06.2006).

2.4. Класний керівник як організатор учнівського колективу: (Абзац перший пункту 2.4 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 489 від 29.06.2006).

- сприяє забезпеченню умов для засвоєння учнями (вихованцями) рівня та обсягу освіти, а також розвитку їх здібностей;

- створює умови для організації змістовного дозвілля, у тому числі організовує та проводить відвідування музеїв, театрів, виставок, екскурсій,

заходи з охорони природи; відповідає за профілактику бездоглядності, правопорушень, планує та проводить відповідні заходи (особливо для учнів з числа незахищеної та пільгової категорії населення); (Абзац третій пункту 2.4 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- сприяє підготовці учнів (вихованців) до самостійного життя в душі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;

- проводить виховну роботу з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів (вихованців), їх нахилів, інтересів, задатків, готовності до певних видів діяльності, а також рівня сформованості учнівського колективу;

- співпрацює з вчителями, викладачами, майстрами виробничого навчання, психологом, медичними працівниками, органами учнівського самоврядування, батьками та іншими учасниками освітнього процесу з виконання завдань навчання та виховання в учнівському колективі (групі), соціального захисту учнів (вихованців). (Абзац шостий пункту 2.4 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006)

Класний керівник професійно-технічного навчального закладу спрямовує роботу батьківського колективу навчальної групи та органів учнівського самоврядування на покращення навчання та виховання учнів. (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

Класний керівник професійно-технічного навчального закладу спільно з майстром виробничого навчання навчальної групи: (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- систематично аналізує рівень навчальних досягнень та поведінку учнів, організовує навчальну допомогу; (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- створює в навчальній групі необхідні умови для оволодіння професією, творчого відношення до праці, для засвоєння передових, прогресивних методів та прийомів роботи; (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- проводить тематичні класні години, що спрямовані на виховання моральних цінностей, зацікавленості у питанні належності до обраної професії; (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- забезпечує дотримання в навчальній групі встановленого порядку та дисципліни; (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- проводить цілеспрямовану індивідуальну роботу з учнями групи; (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- здійснює заходи щодо професійно-орієнтаційної роботи учнів шкіл; (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- заохочує учнів до занять в гуртках художньої і технічної творчості, предметних гуртках та спортивних секціях; (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 489 від 29.06.2006).

- залучає учнів до участі в конкурсах професійної майстерності, олімпіадах з навчальних предметів. (Пункт 2.4 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

2.5. Класний керівник має право на:

- відвідування уроків, занять із теоретичного та виробничого навчання, виробничої практики та позакласних заходів, семестрових, річних атестацій та заліків у закріпленому класі (групі), бути присутнім на заходах, що проводяться для учнів (вихованців) навчальні, культурно-просвітні заклади, інші юридичні або фізичні особи; (Абзац другий пункту 2.5 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- внесення пропозицій на розгляд адміністрації навчального закладу та педагогічної ради про моральне та матеріальне заохочення учнів (вихованців);

- ініціювання розгляду адміністрацією навчального закладу питань соціального захисту учнів (вихованців);

- внесення пропозицій на розгляд батьківських зборів класу (групи) щодо матеріального забезпечення організації та проведення позаурочних заходів у порядку, визначеному законодавством;

- відвідування учнів (вихованців) за місцем їх проживання або в гуртожитку професійно-технічного навчального закладу (за згодою батьків, опікунів, піклувальників), вивчення умов їх побуту та виховання, а також виходити з пропозиціями на педагогічних зборах щодо притягнення до відповідальності батьків, які ведуть аморальний спосіб життя, грубо поведуться зі своїми дітьми, завдають їм моральної та фізичної шкоди; (Абзац шостий пункту 2.5 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006).

- вибір форми підвищення педагогічної кваліфікації з проблем виховання;

- вияв соціально-педагогічної ініціативи, вибір форм, методів, засобів роботи з учнями (вихованцями);

- захист професійної честі, гідності відповідно до чинного законодавства;

- матеріальне заохочення за досягнення вагомих результатів у виконанні покладених на нього завдань.

2.6. Класний керівник зобов'язаний:

- вибирати адекватні засоби реалізації завдань навчання, виховання і розвитку учнів (вихованців);

- здійснювати педагогічний контроль за дотриманням учнями (вихованцями) статуту і Правил внутрішнього трудового розпорядку

навчального закладу, інших документів, що регламентують організацію освітнього процесу;

- інформувати про стан виховного процесу в класі та рівень успішності учнів (вихованців) педагогічну раду, адміністрацію навчального закладу, батьків;

- дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність учня (вихованця), захищати його від будь-яких форм фізичного, психічного насильства; своєю діяльністю стверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі;

- пропагувати здоровий спосіб життя;

- постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру;

- вести документацію, пов'язану з виконанням повноважень класного керівника (класні журнали, особові справи, плани роботи тощо);

- регулярно готувати і проводити батьківські збори, збори учнівського активу класу (групи) (не менше 2 разів на семестр) та збори органів учнівського самоврядування. (Пункт 2.6 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006)

2.7. Класний керівник складає план роботи з учнівським колективом у формі, визначеній адміністрацією навчального закладу. (Пункт 2.7 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 489 від 29.06.2006)

2.8. Класний керівник підзвітний у своїй роботі директору навчального закладу, а у вирішенні питань організації освітнього процесу безпосередньо підпорядкований заступнику директора з навчально-виховної роботи.

2.9. Класний керівник може бути заохочений (відзначений) за досягнення високих результатів у виховній роботі з учнями (вихованцями). Форми і види заохочення регулюються законодавством України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛИСТ

27.11.2015

№ 1/11-17228

Щодо класного керівника навчального закладу

У Міністерстві розглянули лист щодо застосування Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.09.2000 р. № 434, і повідомляємо наступне.

Відповідно до пункту 82 Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 778, класних керівників призначає керівник закладу. Права та обов'язки класних керівників визначаються нормативно-правовими актами МОН, правилами внутрішнього розпорядку та статутом закладу.

Згідно з п. п. 2.1, 2.2 наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти» від 6 вересня 2000 року № 434 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 29.06.2006 р. № 489) обов'язки класного керівника може виконувати педагогічний працівник навчального закладу системи загальної середньої освіти, який має педагогічну освіту або відповідну професійну освіту та професійно-педагогічну підготовку, здійснює педагогічну діяльність, фізичний та психічний стан здоров'я якого дозволяє виконувати ці обов'язки. Обов'язки класного керівника покладаються директором навчального закладу на педагогічного працівника за його згодою. Законодавство не встановлює вимоги щодо категорії, стажу чи результативності роботи педагога.

Слід нагадати, що класне керівництво – це виконання обов'язків педагогічного працівника системи загальної середньої освіти, а не окрема посада.

Також зазначеним Положенням не встановлено обмежень щодо посад педагогічних працівників, на яких можуть бути покладені обов'язки класного керівника. Класний керівник призначається відповідно до наказу керівника навчального закладу.

Проте слід зазначити, що відповідно до п. 36 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15 квітня 1993 року № 102, додаткова оплата за класне керівництво провадиться вчителям, викладачам, старшим викладачам, майстрам виробничого навчання та іншим педагогічним працівникам (крім керівних) загальноосвітніх навчальних закладів, вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладів. Тобто згідно з Інструкцією доплата за класне керівництво керівним працівникам не встановлюється.

Пунктом 2.4 вищезазначеного Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти встановлено обов'язки класного керівника. Так, класний керівник як організатор класного колективу: сприяє забезпеченню умов для засвоєння учнями (вихованцями) рівня та обсягу освіти, а також розвитку їх здібностей; створює умови для організації змістовного дозвілля, профілактики бездоглядності, правопорушень, планує та проводить відповідні заходи; сприяє підготовці учнів (вихованців) до самостійного життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами; проводить виховну роботу з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів (вихованців), їх нахилів, інтересів, задатків, готовності до певних видів діяльності, а також рівня сформованості учнівського колективу; координує роботу вчителів, викладачів, майстрів виробничого навчання, психолога, медичних працівників, органів учнівського самоврядування, батьків та інших учасників освітнього процесу з виконання завдань навчання та виховання в класному колективі (групі), соціального захисту учнів (вихованців).

Також згідно з п. 2.2 того ж Положення обов'язки класного керівника покладаються директором навчального закладу на педагогічного працівника або на досвідченого майстра виробничого навчання, за його згодою, і не можуть бути припинені до закінчення навчального року. У виняткових випадках з метою дотримання прав та інтересів учнів (вихованців) та їх батьків зміна класного керівника може бути здійснена протягом навчального року.

Таким чином, невиконання зобов'язань, покладених на класного керівника, може слугувати приводом для зміщення класного керівника з посади.

Заступник міністра П. Хобзей

Прим. Відповідно до п. 2.5 «Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти»: «Відвідування учнів за місцем їх проживання (за згодою батьків, опікунів, піклувальників), вивчення умов їх побуту та виховання» (це право класного керівника, а не обов'язок, і тільки «за згодою»). Але класний керівник може бути членом комісії з обстеження житлово-побутових умов учня, який потребує особливої педагогічної уваги та «виходити з пропозиціями на педагогічних зборах щодо притягнення до відповідальності батьків, які ведуть аморальний спосіб життя, грубо поведуться зі своїми дітьми, завдають їм моральної та фізичної шкоди».

Щодо планування роботи класного керівника

Відповідно до «Листа-роз'яснення щодо застосування окремих положень Інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти»: Міністерство освіти і науки України № 1/9-596 від 03.10.2018.

«Інструкція не містить обов'язкових вимог щодо планування педагогічними працівниками освітньої діяльності. Інструкція впорядковує і деталізує вимоги до порядку документування інформації, пов'язаної з прийняттям управлінських рішень (підписування документа, його погодження і затвердження, засвідчення його копії тощо), а також її зберігання (реєстрації, підготовки до архівного зберігання, проведення експертизи цінності документів та їх знищення)».

Критерії оцінки діяльності класного керівника в роботі з учнівським колективом

1. Інтереси до суспільного життя, знання правових норм.
2. Ставлення учнів до навчання, ступінь інтересу до навчальних занять, розвиток їхніх творчих здібностей.
3. Ставлення до трудової діяльності:
 - якість виконання трудових завдань;
 - участь у суспільно-корисній праці;
 - ставлення до громадської власності.
4. Виховання гуманізму і духовності;
 - взаємовідносини в класному колективі;
 - взаємодопомога;
 - дружба;
 - ставлення до батьків, вчителів.
5. Загальна етична культура і розвиток художньої творчості учнів.
6. Загальна фізична підготовка. Заняття спортом і туризмом, фізичною культурою.

Критерії оцінки класного керівника в індивідуальній роботі з учнями

- Уміння поставити найближчі педагогічні завдання і перспективи в роботі з кожним учнем.
- Створення атмосфери взаємної доброзичливості, взаємодопомоги.
- Врахування і використання виховної ролі сім'ї у формуванні особистості школяра.
- Вміння вести психолого-педагогічні спостереження і використовувати інформацію про особисті якості учнів.
- Організація спільної діяльності, спрямованої на колективні творчі справи.

- Справедливе, рівне ставлення до всіх учнів, об'єктивна оцінка вчинків дітей.
- Оцінка навчальної діяльності й поведінки учнів.

Критерії оцінки організаційно-виховної роботи з учнями, педагогічної роботи з батьками

I. Організаційно-виховна робота з учнями

1. Проведення виховних годин, класних зборів. Актуальність їхньої тематики.
2. Індивідуальна робота з учнями, її ефективність та результативність.
3. Організація учнівського колективу.
4. Участь учнів у проведенні виховних годин.
5. Фізично-оздоровча робота з учнями.
6. Організація екскурсій.
7. Ведення документації.

Педагогічна робота з батьками

1. Проведення батьківських зборів.
2. Індивідуальна робота з батьками.
3. Відвідування сімей учнів.
4. Робота з батьківським активом.
5. Робота з організації психолого-педагогічної освіти батьків.

Програма вивчення сім'ї

1. Прізвище, ім'я учня.
2. Домашня адреса.
3. Відомості про батьків (*освіта, місце роботи, посада*).
4. Структура сім'ї.
5. Житлові умови (*кількість кімнат, наявність окремої кімнати чи куточка учня*).
6. Матеріальна забезпеченість сім'ї.
7. Моральна спрямованість сім'ї (*позитивна чи негативна*).
8. Педагогічна культура батьків (*врахування вікових особливостей дітей, відвідування батьківських зборів, здійснення вимог до дітей*).
9. Трудове виховання в сім'ї.
10. Ставлення в сім'ї до підлітка (*приділяють увагу постійно, час від часу, не приділяють уваги*).
11. Найбільш характерні морально-психологічні умови виховання сім'ї (*розумна увага і турбота, розбещеність, бездоглядність*).
12. Ставлення підлітків до батьків (*дуже поважає матір, батька, тільки маму, тільки батька, ставиться байдуже*).
13. Які газети, журнали читає сім'я.
14. Чи є домашня бібліотека.
15. Улюблене заняття дитини.
16. Чи є труднощі у вихованні. В чому.
17. З якого віку стало важко виховувати дитину.
18. Яку допомогу потрібно надати учню.

Діагностична картка класного керівника

П.І.Б.

 Стаж роботи як класний керівник

 Проблема, над якою працює

Зміст роботи класного керівника	Володію	Потре- бую допо- моги
<p>I. Вивчення соціально-педагогічних умов діяльності класного колективу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчення культури поведінки учнів. 2. Вивчення запитів, нахилів, інтересів учнів. 3. Педагогічний аналіз контингенту учнів, які потребують особливої уваги. 4. Вивчення рівня вихованості учнів. 5. Педагогічна діагностика. <p>II. Планування та розробка основних напрямів роботи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Планування роботи класного керівника. 2. Планування виховних заходів. 3. Організація учнівського самоврядування. <p>III. Організація роботи з класним колективом</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Організація роботи із запровадження національних традицій, звичаїв та обрядів, виховання поваги до рідної мови. 		

<p>2. Розвиток творчих інтелектуальних здібностей учнів, залучення учнів до різноманітної діяльності за інтересами.</p> <p>3. Організація морально-правового виховання.</p> <p>4. Надання допомоги в організації роботи органам учнівського самоврядування.</p> <p>5. Проведення заходів.</p> <p>IV. Робота з батьками</p> <p>1. Організація та проведення батьківських зборів.</p> <p>2. Організація педагогічного навчання батьків.</p> <p>3. Залучення батьків до організації виховної роботи в класі.</p> <p>4. Організація роботи батьківського комітету.</p> <p>5. Планування роботи з батьками учнів.</p>		
---	--	--

Програма вивчення діяльності класного керівника

Уміння класного керівника:

1. Аналізувати виховні впливи школи, сім'ї, соціального середовища.
2. Враховувати рівень вихованості учнів при визначенні мети та завдань виховання в класі.
3. Свідомо відбирати форми та методи роботи у відповідності з конкретизованими цілями і завданнями.
4. Розробляти конкретну програму діяльності як логічної ланки виховної роботи в класі.
5. Передбачити результати своєї подальшої роботи, встановлювати відповідність реальних результатів із поставленими завданнями.
6. При плануванні виховної роботи проектувати конкретні завдання.
7. Включати учнів у таку систему діяльності та відносин, яка збагатить їхній позитивний соціальний досвід, розвивати найкращі якості особистості.
8. Враховувати реальні можливості кожного, звертати увагу на найближчі завдання щодо розвитку шкільного класу та особистості.
9. Враховувати свої можливості як класного керівника. Забезпечувати найбільш доцільні в даних конкретних умовах методи виховання. Застосовувати інноваційні прийоми виховання.
10. Забезпечувати соціальний захист учнів.
11. Здійснювати постійний аналіз своєї діяльності, вихованості учнів, розвитку класу.

Класно-узагальнюючий контроль

1. Організація життя учнівського колективу:

- розподіл і виконання доручень;
- організація чергування;

- виконання Правил для учнів;
- характер взаємовідносин у колективі;
- організація навчальної діяльності;
- традиції.

2. Діяльність учнівського колективу:

- діяльність органів самоврядування;
- організація колективних творчих справ;
- ініціатива і самостійність дій учнів;
- рівень вихованості.

3. Діяльність класного керівника:

- взаємовідносини класного керівника з учнями;
- здійснення індивідуального підходу до учнів;
- педагогічний стиль і такт;
- стиль відносин із батьками.

Схема складання психолого-педагогічної характеристики особистості

I. Загальні дані.

1. Прізвище, ім'я.
2. Вік.
3. Клас.
4. Загальний фізичний розвиток.
5. Стан здоров'я.
6. Умови життя.

II. Навчальна діяльність.

1. Рівень успішності (однаково чи неоднаково встигає учень із різних предметів).
2. Рівень загального розумового розвитку (світогляд, начитаність).
3. Рівень розвитку мовлення (запас слів, емоційність мовлення, вміння висловити власну думку).
4. Здатність до навчання:

- особливості уваги (*ступінь розвитку довільної уваги, її зосередженість, стійкість, здатність до розподілу уваги*);

- рівень усвідомлення вивченого матеріалу, швидкість осмислення;

- індивідуальні особливості пам'яті (*швидкість і міцність запам'ятовування, легкість відтворення*);

- розвиток мислення (*здатність розрізняти істотні та другорядні ознаки предметів та явищ, рівень засвоєння загальних та абстрактних понять*);

- рівень розвитку уяви.

5. Старанність у навчальній роботі.

6. Інтерес до занять і ставлення до навчання (*сприйняття заохочування чи покарання з боку вчителів і батьків, основний мотив навчальної діяльності*).

7. Вміння вчитися (*дотримання режиму дня, організованість, вміння самостійно працювати з книгою, контролювати себе, складати плани, конспекти*).

III. Особливості характеру й темпераменту.

1. Яскраво виражені позитивні й негативні риси характеру: спрямованість особистості у ставленні до людей, навчання, праці, самого себе (*чуйність, доброта, колективізм, ретельність, бездушність*).

2. Особливості темпераменту, рівень працездатності, товарищескості.

3. Переважний настрій (*веселий, сумний, пригнічений*), стійкість настрою, причини зміни настрою.

Критерії ефективності виховної роботи:

- рівень організованості класного колективу (*дисциплінованість, робота учнівського самоврядування*);

- рівень навчальної мотивації учнів класу (*динаміка підвищення якості знань, ефективності роботи з учнями, які навчаються на початковому рівні, активність учнів у позаурочній діяльності*);

- різноманітність позаурочного життя класу;
- динаміка зростання рівня вихованості учнів;
- рівень розвитку класного колективу (*згуртованість, активність, ініціативність учнів, виховний вплив колективу на його членів, рівень розвитку громадської думки*);
 - активність співпраці класу з класним керівником;
 - зв'язок із сім'єю, участь батьків у виховному процесі;
 - робота з проблемними учнями, надання їм педагогічної підтримки на основі індивідуального підходу;
 - захищеність та комфортність умов перебування кожного вихованця у класі, школі.

Золоті правила класного керівника

1. Учитель має бути особистістю, привабливою для дітей.
2. Учитель повинен викликати любов і повагу дітей до себе, якщо він сам любить, поважає кожну дитину та піклується про неї, у стосунках із нею чесний та відвертий.
3. Учитель має бути відвертим у стосунках з усіма учнями.
4. Учитель має бути веселим, жартівливим.
5. Учитель повинен раціонально використовувати свій час.
6. Учитель має бути доброзичливим.
7. Учитель має постійно вдосконалюватися, розширювати свій кругозір.
8. Гасло вчителя: «Пізнай самого себе і допоможи в цьому своїм учням».
9. Учитель повинен реалізувати індивідуальний підхід до дитини, вміти її вислухати.
10. Класний керівник має створити учнівський колектив, у якому панують доброзичливі стосунки.
11. Педагог повинен приймати тільки обдумані рішення.
12. Учителеві слід любити й захищати дитину, поважати її почуття.
13. Учителеві необхідно виховувати в дітей самодисципліну.

**АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ТВОРЧОЇ СПРАВИ
(виховний або позакласний захід)**

Етап I. Цілеспрямовання (постановка мети й завдань)

На даному етапі здійснюється визначення ролі виховної справи в житті колективу; окреслення конкретних завдань, варіантів різних справ, які будуть запропоновані вихованцям на вибір у вступній бесіді. Іншими засобами визначення можливої колективної справи можуть бути: розвідка цікавих справ, проведення анкет-пропозицій.

Зміст діяльності вихованців:

1. Обговорення мети майбутньої діяльності: навіщо? що це нам дасть?
2. Висунення й обговорення варіантів майбутньої справи (запропонованих учителем або учнями): що і для кого зробимо? коли? хто братиме участь? разом з ким будемо робити?

Зміст діяльності та позиція вихователя:

1. Аналіз даних психолого-педагогічної діагностики: потреби особистісного розвитку (інтересів і здібностей) учнів; проблеми психосоціальної дезаптації школярів, їхнього місця в системі міжособистісних взаємин.
2. Визначення мети й завдань впливу виховного або позакласного заходу:

*відкрита мета (поставлена перед учнями) – особистісно значуща для учнів, пов'язана з їхніми інтересами;

*прихована мета (педагогічна) – пов'язана з формуванням окремих якостей, корекцією дезадаптивної поведінки учнів.

Етап II. Колективне планування виховного/позакласного заходу

Суть колективного планування – здійснити добір доцільних варіантів (різних форм) виховного/позакласного заходу; колективне обговорення цих варіантів, вибір майбутньої творчої справи. Планування відбувається на загальних зборах колективу.

Зміст діяльності учнів:

1. Учні розподіляються на мікрогрупи (5-7 осіб). Методика розподілу: за сферами інтересів і спілкування, за видами позашкільної діяльності; за місяцями народження; за кольоровими фішками або геометричними фігурами; «склади розрізану картинку» тощо.

2. Робота учнів у мікрогрупах – висування ідей, внесення пропозицій до змісту майбутньої справи: як краще організувати? кому брати участь? хто керуватиме (рада колективу, спеціальна рада справи, що складається з представників усіх мікрогруп, командир зведеної бригади)? де і коли краще провести цю справу?

3. Добір мікрогрупою найбільш цікавих і вдалих пропозицій у ході загального обговорення.

4. Визначення плану проведення творчої справи: які складові справи? які ролі будуть виконувати учні?

5. Вибори Ради справи: хто відповідатиме за підготовку й проведення справи?

У результаті колективного планування справи учні, по-перше, попередньо планують усю справу від початку до кінця, по-друге, створюють актив, який очолює підготовку проведення справи.

Після обговорення кожна мікрогрупа висловлює свій варіант справи. Усі групи спільно вирішують, який варіант найкращий, або комбінують висунуті ідеї, на основі чого, створюють новий варіант.

Зміст діяльності й позиція вихователя:

1. Ставити додаткові запитання, зіставляти різні думки, пропонувати їх обговорення.

2. Підтримувати і розвивати найбільш цікаві, корисні пропозиції, а наприкінці зборів зводити воедино й, у разі потреби, організовувати вибори Ради справи чи командира зведеної бригади.

Етап III. Організація (підготовка колективної справи)

На цьому етапі відбувається уточнення, конкретизація плану підготовки й проведення колективної справи, організація виконання цього плану, заохочення ініціативи кожного учасника.

Зміст діяльності учнів:

1. Кожна мікрогрупа має свою ділянку роботи та своє завдання відповідно до розробленого плану.

2. Керує підготовкою виховного/позакласного заходу обрана з представників мікрогруп Рада справи. Рада керує діяльністю колективу, координує роботу мікрогруп.

Зміст діяльності та позиція вихователя:

1. Пропонувати можливі варіанти проведення заходу.

2. Брати участь у процесі підготовки заходу, тактовно втручатися в діяльність учнів: вносити пропозиції, радить, підказувати варіанти вирішення завдань, труднощів, які виникають; надавати підтримку в разі ускладнень, позитивно оцінювати кожен успіх учнів.

Етап IV. Безпосереднє проведення колективної справи.

На даному етапі здійснюється, розроблений Радою справи, конкретний її план з усіма корективами, внесеними його учасниками в процесі підготовки. Цей етап здійснюється відповідно до сценарію проведення заходу.

Зміст діяльності учнів:

1. Участь у заході в певній ролі, яка має сприяти формуванню окремих особистісних якостей, компетентностей, корекції дезадаптованої поведінки.

Зміст діяльності та позиція вихователя:

1. Створювати позитивний емоційний настрій під час проведення заходу.

2. Пробуджувати і зміцнювати мажорний настрій дітей, дух бадьорості, впевненість дітей у своїх силах, у своїй здатності нести людям радість, прагнення подолати будь які труднощі. Важливо не підмінювати собою дітей, стимулювати їх до самостійного пошуку виходу зі складних ситуацій!

Етап V. Підбиття підсумків, оцінювання результатів

Рада справи спрямовує колектив на пошук найкращого способу вирішення питань, підхоплює і розвиває найцінніші ідеї, систематизує і узагальнює їх.

Участь кожного учня в оцінюванні колективної творчої діяльності можна забезпечити й іншими засобами: бесідами та анкетами, стінгазетою та ін.

Вихователі підбивають підсумки виконання завдань на нараді педагогів, які беруть участь у даній колективній творчій діяльності; навчають школярів оцінювати результати своєї діяльності.

Аналізуючи підсумки проведеної колективної справи, школярі відповідають на запитання:

1. Що відбулося добре? Що вдалося виконати із запланованого? Завдяки чому? Кому ми повинні висловити подяку?

2. Що в нас не вийшло й чому?

3. Що варто використовувати й надалі, перетворити на традиції ?

4. Які уроки маємо врахувати на майбутнє?

Важливо вчити дітей помічати навіть невеликий успіх інших і позитивно його оцінювати.

Етап VI. Організація післядії

На даному етапі учні виконують рішення, ухвалені загальними зборами, вносять зміни у творчі доручення мікрогрупам, пишуть статті за матеріалами колективної творчої справи, планують нову справу тощо. Колективна творча діяльність різноманітна за формою та змістом. Вона стає центром цілої серії різноманітних творчих справ.

Зміст діяльності учнів:

На основі проведеного аналізу, учні разом з учителем визначають наступну колективну творчу справу і вносять у неї необхідні корективи.

Зміст діяльності та позиція вихователя:

Вихователь навчає вчитися, вносити корективи в діяльність, вказує на необхідність використання досвіду в процесі організації та проведення аналогічних виховних справ.

ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 1–11 КЛАСІВ

ЗЗСО УКРАЇНИ (витяг).

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1243736-11#Text>

I. Концептуальні засади

Метою Основних орієнтирів виховання є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських і загальнолюдських цінностей як орієнтовної для проектування моделей виховних систем у загальноосвітніх навчальних закладах України.

Основні орієнтири виховання розраховані на весь період виховної діяльності з учнями окремого класу з урахуванням їх вікових, індивідуальних та психолого-педагогічних особливостей та передбачають роботу з учнями 1-4, 5-9 та 10-11 класів.

У процесі виховання класний керівник (вихователь) керується особистісно орієнтованим підходом до здібностей, нахилів кожної дитини, тим самим створюючи умови для саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації на основі національних та загальнолюдських цінностей, зазначається у тексті документа.

Соціальні умови, що продукують меркантильність і цинізм, призводять до деформації системи цінностей у доволі значній кількості громадян України.

Мета та принципи виховання

Метою виховання є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як ГРОМАНІН, СІМ'ЯНИН, ПРОФЕСІОНАЛ. Виховна мета є спільною для всіх ланок системи виховання та є критерієм ефективності виховного процесу.

Основними орієнтирами виховання визначено, що ПЕРШИМ і найважливішим чинником виховання є СІМ'Я, яка через власну культуру, мову, цінності виявляє значний вплив на виховання підростаючого покоління. ДРУГИМ важливим чинником є ШКОЛА, яка сьогодні

покликана, в першу чергу, стати осередком виховання, в тому числі, самовизначення і самореалізації кожної особистості.

Основні принципи виховання

Принцип національної спрямованості.

Принцип культуровідповідності.

Принцип цілісності.

Акмеологічний принцип.

Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Принцип адекватності виховання до психологічних умов розвитку особистості.

Принцип особистісної орієнтації.

Принцип превентивності.

Принцип технологізації.

Вказані принципи складають певну систему. Кожний принцип як важлива складова системи, взаємопов'язаний з іншими, їх гармонійне поєднання є запорукою ефективного виховного процесу.

Зміст виховання

Сучасний зміст виховання в Україні – це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, праці, природи, мистецтва, самої себе. Виховання здійснюють для ідентифікації вихованця із загальновизнаними цінностями і якостями та самореалізації його сутнісних сил.

Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її власне ставлення.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ виявляється у патріотизмі, національній самосвідомості й ідентифікації, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних відносин.

У підлітковому віці виховується духовно-осмислений, рефлексивний патріотизм, який поєднує любов до свого народу, нації, Батьківщини з почуттям поваги до інших народів, своїх і чужих прав та свобод.

Тому у старшому шкільному віці пріоритетними рисами ціннісного ставлення до Батьківщини є відповідальність і дієвість. Старшокласники не лише ідентифікують себе з українським народом, але й прагнуть жити в Україні, пов'язати з нею свою долю, служити Вітчизні на шляху її національного демократичного відродження; працювати на її благо, захищати її; поважати Конституцію України і дотримуватися Законів; бережно ставитись до етно-етичної культури народів України; володіти рідною та державною мовою; визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ виявляється у моральній активності особистості, прояві відповідальності, чесності, працелюбності, справедливості, гідності, милосердя, толерантності, совістливості, терпимості до іншого, доброзичливості, готовності допомогти іншим, обов'язковості, добросовісності, ввічливості, делікатності, тактовності; вмінні працювати з іншими; здатності прощати і просити пробачення, протистояти виявам несправедливості, жорстокості.

Показник моральної вихованості особистості – це єдність моральної свідомості та поведінки, єдність слова і діла, наявність активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

У підлітковому віці зростає цінність дружби з однолітками, відбувається емансипація від безпосереднього впливу дорослих, розширюється сфера соціального спілкування, засвоюються суспільні цінності, формуються соціальні мотиви поведінки, виникає критичне ставлення до людей як регулятор поведінки.

У юнацькому віці збільшується кількість виконуваних старшокласником соціальних ролей, зростають вимоги до відповідальності за дії та вчинки, формуються мотиви самовизначення, вдосконалюється вміння

керуватися свідомо поставленою метою, зростає роль самостійних форм діяльності: формується суспільна активність.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ формується у процесі екологічного виховання і виявляється у таких ознаках: усвідомленні функцій природи в житті людини та її самоцінності; почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них; здатності особистості гармонійно співіснувати з природою; поводитися компетентно, екологічно безпечно; критичній оцінці споживацько-утилітарного ставлення до природи, яке призводить до порушення природної рівноваги, появи екологічної кризи; вмінні протистояти проявам такого ставлення доступними способами; активній участі у практичних природоохоронних заходах: здійсненні природоохоронної діяльності з власної ініціативи; посиленому екологічному просвітництві.

Для підліткового віку характерне ставлення до природи як до об'єкта охорони, а не користі. Наприкінці цього віку виникає «об'єктна» настанова користі. При цьому виявляється суперечливість у ставленні до природи: прагматичні настанови декларуються природоохоронними мотивами.

Юнацькому віку властиве об'єктно-непрагматичне ставлення до природи, що ґрунтується на естетичній настанові.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО МИСТЕЦТВА формується у процесі естетичного виховання і виявляється у відповідній ерудиції, широкому спектрі естетичних почуттів, діях і вчинках, пов'язаних з мистецтвом.

Використовуючи мистецтво як основний чинник естетичного виховання, педагог враховує вікові особливості школярів:

- концентрацію підлітків на пізнанні свого внутрішнього світу, а отже, використанні мистецтва як засобу духовного становлення, що проходить шлях від почуттєвого сприймання до осмислених естетичних дій;
- усвідомлення старшокласниками (вік, коли почуття набувають якісно нового характеру, переживання стають змістовнішими і доволі

глибоко впливають на емоційне сприйняття життя) того факту, що мистецтво безпосередньо пов'язане з життям народу, його культурою.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ є визначальною складовою змісту виховання особистості, що спрямована на формування у неї розуміння особистої значущості праці як джерела саморозвитку і самовдосконалення.

Рівень розвитку трудової вихованості визначає ініціативність й активність учня на уроках, вміння зосередити свої зусилля на подоланні труднощів, пов'язаних із навчальною діяльністю й самоосвітою, вмінням знаходити свої місце у працюючому колективі, допомоги ближнім, ставленні до оточуючих, володіння комунікативними навичками, позитивна взаємодія з учителями, працьовитість у всіх формах трудової діяльності, ретельність та сумлінність виконання доручень, негативне, критичне ставиться до власного ледарства та ледарства оточуючих, прояв бережливості в процесі будь-якої діяльності, охайність, вміння раціонально розподіляти робочий час, здатність до продуктивної діяльності, прояв об'єктивного самоконтролю.

Мета трудового виховання у основній школі полягає у формуванні розуміння учнів значення правильного вибору професії для особистості та сучасного суспільства; уявлень про сучасний ринок праці, знань про складові головного та резервного професійного плану; відмінності між окремими напрямками профільного навчання у старшій школі; навичок пошуку необхідної інформації про можливості продовження навчання за обраним профілем і побудови індивідуальної освітньої траєкторії.

Метою трудового виховання у старшій школі є формування в учнів готовності до свідомого професійного самовизначення та морально-психологічна підготовка до майбутньої професійної діяльності.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ передбачає сформованість у зростаючої особистості вміння цінувати себе як носія фізичних, духовно-душевних та соціальних сил. Воно є важливою умовою формування у дітей та учнівської молоді активної життєвої позиції.

Ціннісне ставлення до свого фізичного "Я" – це вміння особистості оцінювати свою зовнішність, тілобудову, поставу, розвиток рухових здібностей, фізичну витривалість, високу працездатність, функціональну спроможність, здатність відновлювати силу після фізичного навантаження, вольові риси, статеvu належність, гігієнічні навички, корисні звички, стан свого здоров'я та турбуватися про безпеку власної життєдіяльності, вести здоровий спосіб життя, активно відпочивати.

Ціннісне ставлення до свого психічного "Я" передбачає вихованість у дітей та учнівської молоді культури пізнання власного внутрішнього світу – думок, переживань, станів, намірів, прагнень, цілей, життєвих перспектив, ідеалів, цінностей, ставлень. Важливо навчити зростаючу особистість сприймати себе такою, якою вона є, знати свої позитивні і негативні якості, сприяти формуванню у неї реалістичної Я-концепції, готовності та здатності до самовдосконалення, конструктивної самокритичності.

Ціннісне ставлення до свого соціального "Я" виявляється у таких ознаках: здатності орієнтуватися та пристосовуватися до нових умов життя, конструктивно на них впливати; визначенні свого статусу в соціальній групі, налагодженні спільної праці з дорослими та однолітками; вмінні запобігати конфліктам, справедливому і шляхетному ставленні до інших людей; позиції активного суб'єкта громадянського суспільства, який може і має впливати на долю країни.

У підлітковому віці формується прагнення до самоствердження, з'являється хворобливе переживання неспіху, зростає роль самооцінки в регуляції поведінки.

У юнацькому віці актуалізується потреба у самовизначенні, оцінці своїх здібностей і можливостей; виникає процес визначення сенсу життя та свого місця в ньому.

Чинники сучасного виховання:

Першим і найважливішим чинником виховання є українська СІМ'Я, яка стоїть у центрі глобальних економічних, політичних та культурних змін,

які відбуваються у державі і являється тією найменшою клітиною у житті суспільства, його основою, яка через власну культуру, мову, цінності виявляє значний вплив на виховання підростаючого покоління.

Другим важливим чинником є ШКОЛА, яка сьогодні покликана, в першу чергу, стати осередком виховання, в тому числі, самовизначення і самореалізації кожної особистості. У освітньому процесі головний акцент має переноситись із засвоєння певної кількості знань на виховання особистості з урахуванням її унікальної природи, і вже на цій основі формувати у неї моральні цінності, творчу і самотворчу діяльність.

Виховання дітей як в сім'ї, так і в школі повинно враховувати індивідуальні здібності і нахили, здійснюватися рідною мовою, в атмосфері доброзичливості і взаєморозуміння, з опорою на народні і сучасні педагогічні надбання, національну і світову культуру, вселюдські і національні моральні цінності.

Створення необхідних умов на рівні школи передбачає визначення мети виховання, створення навчальних і виховних програм, спеціальну підготовку вчителів, організацію педагогічної і психологічної допомоги сучасній родині у вихованні підростаючого покоління.

На рівні родини – рівень вихованості самих батьків, ступінь їх готовності до виховання власних дітей, вибір доцільного педагогічного впливу, спосіб родинного життя, традиції, проектування життє- і самотворення кожного члена родини, а також особисті якості, світоглядні позиції, життєвий досвід і можливості самореалізації.

Проектно-технологічний підхід у вихованні

Складовими виховних технологій є форми організації та способи виховання. Процес виховання здійснюється у певних організаційних формах (індивідуальні, групові, колективні, масові).

Кінцевим результатом реалізації усякого виховного проекту мають бути життєві компетентності учнів, тобто сформована можливість діяти у

конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань.

Виховний простір розвитку особистості:

Головне завдання сьогоденної практики – створення виховного простору. Виховний простір – це не тільки середовище, а й духовний простір учня і педагога, це простір культури, що впливає на розвиток особистості. У ньому має бути представлений весь спектр цінностей культури і культурних форм життя. Це простір соціальних, культурних, життєвих виборів особистості, котра самореалізується у різних виховних середовищах (академічне середовище, клубне, середовище творчих майстерень тощо).

Структура виховної моделі національного виховання

Виховна система – це цілісний організм, який виникає у процесі інтеграції основних компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їх діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє духовному розвитку і саморозвитку особистості, створенню своєрідного, за визначенням К. Ушинського, «духу школи».

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ

Основна школа

Підлітковий вік – складний відповідальний період становлення особистості (за Л.І. Божович, це період другого народження особистості), в якому формується соціальна спрямованість і моральна свідомість: моральні погляди, судження, оцінки, уявлення про норми поведінки, запозичені у дорослих. Шлях оволодіння ними відбувається через реальні стосунки, через оцінку їхньої діяльності дорослими. Наприклад, не одразу підлітки усвідомлюють, що волю загартовує і навчання, що відкрите визнання своїх помилок свідчить про сміливість, що усвідомлення своєї провини – крок до відповідальності. Знання моральних норм та еталонів взаємин розуміють не завжди глибоко, важко сприймають моральний релятивізм, тому оцінки вчинків інших категоричні, безкомпромісні. Моральні переконання ще не є нестійкими, проте вони стають специфічними мотивами поведінки.

З'являються власні погляди, оцінки, які можуть швидко змінитись, але й протилежну точку зору підліток буде відстоювати так само пристрасно, як й іншу.

Важливі зміни відбуваються у мотиваційній сфері: потреба в самоповазі, в самоствердженні, у визнанні товаришів, у позитивному ставленні з боку друзів. З'являється орієнтація на майбутнє: мрії, ідеали, перспективні плани, віддалена мета. Проте для підлітка характерна й відмова від поставленої мети всупереч її об'єктивній значущості, бо воля ще слабка. Підлітки частіше діють за найбільш сильним мотивом, власною ж поведінкою вони ще не володіють, і самі визнають відсутність у себе вольових якостей.

Завданням педагогів є розвиток у підлітків вольової поведінки, використовуючи для цього емоційно привабливі цілі, підтримуючи їх наміри й уявлення про можливість досягти власного рівня домагань. У підлітків у вольовому акті ще слабо представлена виконавська частина. Очима підлітків основною причиною їх неуспішності у школі є лінощі. Практика свідчить, що не менше значення має забезпечення пізнавальної мотивації, розвиток інтересів. Для підлітків є характерною легкість виникнення переживань, емоційної напруги, їм важко стримувати свої радість, горе, образу, гнів. Їхні емоції відрізняються ригідністю – інертністю, негнучкістю, навіть тенденцією до самопідтримування. Підлітки "купаються" у власному горі чи в почутті провини. Вони відчують задоволення від будь-яких переживань, відчують потребу в сильних емоційних насиченнях. Суперечливі прагнення, які виникають досить часто, ще більше підсилюють загальний емоційний фон, що призводить до виникнення стану афекту. Афективний стан може бути досить тривалим і виникати з незначного приводу. Треба вчити підлітків володіти своїми емоціями, усвідомлювати їх, говорити про них, виявляти у культурних формах.

Відбувається інтенсивний розвиток самосвідомості: виникає інтерес до свого внутрішнього світу, що веде до поглиблення та ускладнення процесу самопізнання. Підліткова рефлексія спрямована на розуміння самого себе,

особлива увага приділяється власним якостям особистості, тому підвищується чутливість до оцінок з боку оточуючих, виникає орієнтація на реальні досягнення. Рефлексія відкриває недосконалість "Я", що глибоко та гостро переживається. Найбільший сплеск рефлексивності в учнів 7-8-х класів. Зростає критичність з приводу власних недоліків, наприклад, вже в 6 класі з'являються діти, які вважають себе нездібними до жодного з предметів.

Моральна мотивація ще не є стійкою, тому підліток легко піддається навіюванню, таким формам соціальної поведінки, які роблять його дорослим у власних очах.

Образи "Я", які створює у своїй свідомості підліток, дуже різноманітні: це фізичне "Я" (уявлення про свою зовнішність), психічне "Я" (про риси характеру, про свої здібності тощо). Але ставлення до всіх цих рис свого "Я" залежить від системи цінностей, яка формується завдяки впливу членів своєї сім'ї та ровесників. Саме тому одні гостро переживають відсутність зовнішньої краси, а інші – фізичної сили, дехто всю увагу спрямовує на підвищення результатів у спортивних видах діяльності. Образ "Я" ще нестабільний, уявлення про себе рухливе. Іноді випадкова фраза, комплімент або посмішка надовго порушують спокій душевного життя підлітка.

З образом "Я" пов'язана самооцінка. Для підлітка важливо знати не тільки, який він є, але й наскільки значущими є його індивідуальні особливості для оточуючих, а тому й для самого себе. Постійно відбувається порівняння: "Я такий, як усі" або "я не такий, як усі". В ідеалі самооцінка повинна складатися з порівняння самого себе сьогоденного з самим же собою, але учорашнім: "Я вчора і я сьогодні, а яким я стану (повинен стати) завтра?". Це складно, проте ефективно. Самооцінка має загальний характер та ще й занижена: підлітки перебільшують свої недоліки, успіхи дещо занижують. Але за заниженою самооцінкою може ховатись високий рівень домагань, на основі чого розвивається феномен "дискомфорт успіху". Підліток, маючи таку самооцінку, знецінює досягнення своїх ровесників,

радіє їхнім невдачам. Така конфліктна самооцінка виникає за умови завищених вимог з боку батьків, або песимістичних уявлень про можливості свого сина чи доньки. У підлітка тоді виникає сильна реакція навіть на справедливі зауваження. Він шукає зовнішні причини для виправдовування своїх реальних невдач або тих, що прогножуються. Такий "афект неадекватності" вимагає пошуку психологічного захисту у вигляді знецінення успіхів інших. Висока самооцінка повинна поєднуватись із здатністю диференційовано оцінювати свої досягнення і водночас бачити недоліки та перспективи покращення результатів за рахунок усунення недоліків.

Підлітки адекватно оцінюють товаришів, але завищують свою самооцінку. Загальне позитивне ставлення до себе, до своїх можливостей повинно залишатися незмінним, а недоліки – сприйматись як тимчасові, які можна усунути.

Самооцінка поступово емансипується від оцінок оточуючих і набуває все більшого значення як регулятор власної поведінки.

Крім реального "Я" виникає і "Я-ідеальне". Якщо рівень домагань високий, а свої можливості усвідомлюються недостатньо, тоді "Я-реальне" буде дуже відрізнятися від "Я-ідеального". Такий стан веде до невпевненості в собі, а в поведінці це виявиться в образливості, впертості, навіть агресивності. Якщо "Я-ідеальне" сприймається досяжним, воно спонукає до самовиховання, здійснення якого сприяє розвитку саморегулювання. Саморегулювання вміщує в собі вільну постановку мети та вибір засобів її досягнення. Деякі підлітки (3%) розробляють навіть програму самовдосконалення, але не всі мають силу волі та наполегливість, щоб здійснити її. Здатність ставити мету, усвідомлювати засоби її досягнення, використовувати свої можливості, передбачати результати є показником високої зрілості особистості, що з'явиться пізніше. В учнів основної школи виникає потреба в життєвому самовизначенні (закінчується 9 клас), спрямованості на майбутнє, визначенні свого життєвого шляху, майбутньої професії. Ця

потреба конкретизується в новій соціальній позиції, яка розгортається на наступному віковому етапі.

Враховуючи вікові особливості учнів основної школи, у роботі з ними доцільно використовувати такі форми роботи: година спілкування, класні збори, година класного керівника, анкета думок, зустріч, відверта розмова, просвітницький тренінг, ярмарок солідарності, конкурс, гра-експрес, спартакіада народних ігор, родинне свято, родинна вітальня, рольова гра, вікторина, веселі старти та естафети, колективна творча справа (КТС) (жива газета, випуск газети, свято-презентація, усний журнал та інше), проект, школа етикету, операція, виставка-конкурс, ведення літопису класного колективу, фестиваль, колективне ігрове спілкування, похід, спартакіада, турнір, гра-анкета, колаж, ігрова програма, пошукова гра, акція (милосердя, благодійна, екологічна та інші), екологічна стежка, художня галерея, конкурс-ярмарок, виставка творчих робіт, трудовий десант, конкурс-інсценізація, конкурсна програма, інтелектуальна гра тощо.

Тематичний зміст виховної діяльності

5 клас

"Який Я? Яким я хочу бути?", "Дужий той, хто самого себе перемогти може", "Посієш звичку – пожнеш характер", "Таланти і шанувальники", "В людині все має бути прекрасним", "Індивідуальні особливості людини", "Пізнай себе", "Презентація твого дня народження", "Бережи свій час".

6 клас

"Життя – найдорожчий скарб", "Чи щось без серця зрозумієш", "У пошуках власного ідеалу", "Стратегія прийняття моральних рішень", "Як долати труднощі і випробування", "Заздрісник сам собі ворог", "Життя не вічне – вічні цінності людські", "Вміння знаходити себе в суспільстві", "Характер людини: як він формується", "Пізнай себе", "Світ моїх захоплень".

7 клас

"Образ мого "Я", "Я і мій характер", "Мої цінності", "Світ моїх почуттів", "Подивись на себе уважно", "Пізнай самого себе", "Я в колі сім'ї", "Яскраві події мого життя", "Господарочка", "Добродії", "Проведення одноденного походу з елементами орієнтування за допомогою компаса та карти", "Країна моїх мрій".

8 клас

"У згоді з самим собою", "Шлях до себе", "Як стати щасливим", "Уміти володіти собою", "З чого починається пізнання", "Чи любиш ти себе?", "Яка людина заслуговує на повагу інших", "Ким бути і яким бути", "Створення життєвого проекту саморозвитку", "Світ моїх захоплень", "Фізична краса не постійна, а духовна – вічна", "Дозвілля та хобі, "Моє дозвілля", "Таланти твої, Україно", "Якщо я буду...", "Вчитель – моє покликання", "Мій улюблений учитель".

Тренінги "Кроки до успіху", "Я"- частинка Всесвіту", "Як подолати невдачу?", "Наодинці із собою", "Сам собі вихователь", "Кодекс чесної особистості", "Шлях до себе".

9 клас

"Мій ідеал", "Бережи честь змолоду", "Пізнай себе – і ти пізнаєш світ", "Мої життєві принципи", "У колі симпатій", "Країна моїх мрій", "Вміння бути самим собою", "Як стати лідером?", "Без добрих справ немає доброго імені", "Про культуру почуттів", "Засоби профілактики травматизму і патологічних станів організму під час проведення туристсько-краєзнавчих подорожей".

Участь у шкільному та районному святі "День туризму", "Що таке самовиховання, самооцінка, самореалізація?", "Найскладніше – не відстоювати свою думку, а мати її", "Життя – це не ті дні, що минули, а ті, що запам'ятались", "Умій сказати, умій змовчати", "Хочеш бути щасливим – будь ним!", "Не говори, що знаєш, але знай, що говориш", "Бережи себе", "Здоров'я – скарб".

Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей.

Тематичний зміст виховної діяльності

5 клас

"Відповідальність найкращий путівник у вчинках", "Дружба і її значення у житті людини", "Честь і гідність", "Співчуття – перший крок до людяності", "Культура поведінки у школі", "Чи вміємо ми відпочивати", "Щастя, коли тебе розуміють", "Мовленнєвий етикет", "Спілкування на відстані", "Почуття гумору і жарти", "Коли Юпітер гнівається", "Шануймо старших", "Що псує стосунки між людьми", "Про гостинність і гостей", "Турбота за інших людей – головний обов'язок у житті", "Вдячність".

6 клас

"Толерантність", "Чесний – ворогів не має", "Чи можна прожити без конфліктів", "Ми і наші вчителі", "Мовленнєвий етикет", "Чарівні слова", "Комп'ютер чи книга", "Я в Інтернеті", "Моє і чуже", "Дерево з коріння починається, а людина – з сім'ї", "Немає місця на землі, де б засуджували милосердя", "Чуйність і доброта – два крила, на яких тримається людство", "Точність – ввічливість королів", "Курінню – ні".

7 клас

"Моє спілкування з людьми", "Ставлення людини до людини", "Напитись з отчої криниці", "Моя сім'я", "Я в учнівському колективі", "Мій етикет", "Етикет у давнину і тепер", "Сучасний етикет у громадських місцях", "Шкідливі звички заважають усі", "Як протистояти насильству", "Школа виживання".

8 клас

"Мистецтво спілкування: коли яке слово мовити", "Як жити в мирі з людьми", "Добротою себе перевір", "Особистість і колектив", "Учіться любити", "Що таке СНІД", "Я і моя родина", "За правилами етикету", "Його ввічливість етикет", "Імідж сучасної людини", "Молодіжне дозвілля", "Твої вороги психоактивні речовини", "Як поводитись у складних життєвих ситуаціях", "Як долати агресивність".

9 клас

"Любов до ближнього – джерело величі людини", "Відкрийте чарівні двері добра і довіри", "Любов'ю дорожити вмійте", "Колектив починається з мене". "Цінності моєї родини", "Портрет мого колективу", "Я і ми". "Мої вчителі, старші друзі та наставники", "Жити – значить спілкуватися", "Культура користування мобільним зв'язком", "Я та інформаційно-комунікаційні технології", "Твоя інформаційна безпека", "Ризики в Інтернеті".

Ціннісне ставлення до праці

Тематичний зміст виховної діяльності

5 клас

"Як організувати себе", "Вчись учитись, щоб уміти трудитись", "Книга скаржить! Книга дякує!", "Ціна твого підручника", "Місто веселих майстрів", "Даруйте радість людям", "У колективі немає чужої роботи", "Люди, які працюють поруч", "Професії мого роду", "Цінуймо хліб!", "Подарунок своїми руками".

6 клас

"Ціна однієї хвилини", "Що означає культура навчальної праці?", "Наші захоплення", "Професії наших батьків", "Школа вмілих господарів", "Господар і Господарочка", "Чи вмію я працювати?", "Мої досягнення", "Скільки у світі професій", "Допомагаємо батькам".

7 клас

"Як навчитись цінувати і розраховувати час?", "Чарівна краса вишиванки", "З магазину чи власними руками", "Бабусин рушник у сучасній оселі", "Мої обов'язки в родині", "Я це можу", "Трудова біографія моєї родини", "Усі професії важливі, обирай свою", "Чекаємо батьків з роботи", "Іграшки своїми руками".

8 клас

"Що мали вміти хлопці і дівчата вступаючи у доросле життя", "Бережи свій час і час інших", "Як правильно організувати свою працю?", "Економіка

домашнього господарства", "Школа – мій дім, я – господар у ній", "Формула вибору професії: можу + хочу + треба", "Освіта – шлях до майбутньої професії", "Таємниця майстерності", "У світі професій", "Що я знаю про майбутню професію?", "Мої здібності. Як обрати професію".

9 клас

"Впорядкуємо ігровий майданчик для малят", "Працюємо разом, радіємо разом", "Як повернути до життя старі речі", "Основи економії та бережливості", "Підліткова праця: правознавчий аспект", "Ким бути чи яким бути?", "Як не помилитися у виборі професії?", "Світ професій: праця та покликання", "Освіта і професія", "Твій вибір – життєвий успіх", "Ти і ринок праці", "Презентація професій", "Ярмарок професій".

Ціннісне ставлення до природи

Тематичний зміст виховної діяльності

5 клас

"Я – маленька частиночка Природи", "Старти золотої осені", "Флора і фауна нашого краю", "Екологічною стежиною нашого краю", "Природа – наш дім", "Барви веселки", "Таємниці природи", "Свято квітів", "Вже брами літа замикає осінь", "Знайди скарби природи рідного краю", "Брати наші менші", "Аптека бабусі Медуниці", "Нагодуй птахів", "Бережи воду, козаче, і вона тобі віддячить", "Космос в українській міфології, явища природи і народні прикмети", "Ми відповідаємо за тих кого приручили".

6 клас

"Зелений патруль", "Бережи ліс", "Вода – безцінне багатство, бережіть її", "Давайте, друзі, разом природу берегти!", "У природі – у рідному домі", "Ліс – не школа, а всіх учить", "Природа – людині, людина – природі", "Рослини-барометри", "Чисте повітря", "До природи – не неси шкоди", "Сценарій фільму "Мальовнича моя Україна: оформляємо путівник", "Озера та ріки мого краю", "Земля наш спільний дім", "Секрети здоров'я", "Я вклонюсь тобі пшеничне колосся", "Квіти – усмішка природи", "Ми їх

назавжди втратили (сторінками Червоної Книги)", "Знай і люби свій рідний край!", "Захистимо наших братів менших", "Екологічні катастрофи", "Дзвони Чорнобиля", "Хто природу не тривожить, тому вона допоможе", "Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи".

7 клас

"Земля-годувальниця", "Історія міст і сіл України", "Україна Вишивана", "Вода – джерело життя", "Космос – далеко чи поруч?", "Ерудит природи", "Конкурс фото "Природа і фантазія", "Здорова природа – здорова людина", "Дари природи є невичерпними", "Вітамінна скарбниця", "Овочеві витівки", "Щедрі дари осені", "Жива Липка хай росте", "Квітковий вернісаж", "Вальс квітів", "Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи", "Природа не майстерня, а храм – шляхи подолання екологічної кризи", "Сім природних чудес України".

8 клас

"Біологічний хокей" (КВК), "Екологічний бумеранг", "Екологічне лото", "Зелений дивосвіт", "Ми – в природі, природа – в нас", "Замість ялинки – зимовий букет", "Осінній дивограй", "Світ дерев", "Дзвони Чорнобиля", "Мальовнича моя Україна: розробка сценарію фільму", "Світ природи в народному епосі", "Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи", "Бережи свою планету", "Проблеми природи нашого краю".

9 клас

"Збережемо чистоту водних просторів наших!", "Бережіть рідну природу!", "Бережіть ліс – легені планети!", "Збережемо наше довкілля!", "Екологічний КВК", "Посади дерево", "Чистий зелений світ навколо тебе", "Захистимо мурашник", "Розчистимо лісове Джерело", "Вони – з Червоної книги!", "Квіти – очі землі", "Рослини у творах мистецтва", "Уроки Чорнобиля", "Стояла я і Слухала весну...", "Хай вічно струмує вода", "Мальовнича моя Україна; оформлення фотоальбому", "Краса і біль України": "Свята Спадщина", "Мальовнича Україна", "Скривджена земля", "З попелу і забуття", "Екологічна юстиція", "Свято врожаю", "Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи".

Ціннісне ставлення до культури і мистецтва

Тематичний зміст виховної діяльності

5 клас

"Люби музику – вона облагороджує думки і почуття", "Чарівна мелодія скрипки", "Народ скаже – як зав'яже", "Мистецькі уподобання моєї родини", "Різдвяний настрій", "Великодні писанки", "Рукотворне диво", "Естетика побуту українців", "Образотворче мистецтво українців", "Символи і образи в українському мистецтві", "Українські образи і символи у світовому мистецтві", "Культура поведінки: ідемо до театру (музею, театру, цирку, на виставку тощо)", "Я – актор шкільного театру (шкільні вистави)", участь у шкільній самодіяльності.

6 клас

"Вітальна листівка своїми руками", "Мистецтво та мої емоції", "Народні ремесла", "Витинанка", "Театр-експромт", "Турнір знавців поезії", "Школа юного актора", "Студія знавців поезії", "Ляльковий театр – молодшим школярам", "Естетика побуту", "Великодня композиція", "Мистецькі канікули", "Культура поведінки: ідемо до театру (музею, кінотеатру, цирку, на виставку тощо)".

7 клас

"Письменники рідного краю", "Сьогодні і майбутнє України і української книги", "Пісенник мого часу", "Люблю я пісню українську", "Естафета творчих завдань", "Український вінок", "Вишневі усмішки", "Архітектурні пам'ятки мого краю", "Культура мовлення", "Культурна людина. Яка вона?", "Естетика зовнішнього вигляду", "Мистецька карта України".

8 клас

"Музика, яку ми слухаємо. Музика, яку ми любимо", "Кобзарська дума", "Чи розуміємо ми оперу?", "Театр у моєму житті", "Мистецтво і мода", "Наш край у творах мистецтва", "І на тім рушникові", "Купальські вогні",

"Новорічна вистава", "Різдвяні комедії", "Духовність особистості і мистецтво", "Уроки шляхетності", "Тонкощі побуту".

9 клас

"Концерт-блискавка", "Я маюю світ", "Мої захоплення", "У світі кіномистецтва", "Музичний калейдоскоп", "Осінній дивограй", "Я любив вас усіх, та найбільше любив Україну", "П'ять хвилин з мистецтвом", "Музична вітальня", "Україна моя вишивана", "Загадка – до мудрості кладка", "Подорож мережею Інтернет: відкриті наукові архіви, електронні бібліотеки, віртуальні музеї, світ електронних словників, електронна культура, термінологічні довідники", "Складаємо художню карту рідного міста".

Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави

Тематичний зміст виховної діяльності

5 клас

"Хто і коли жив в Україні", "Ми – творці власного життя", "Україна пам'ятає", "В ім'я твого і мого життя" (сторінками історії), "Ніхто не забутий, ніщо не забуте", "Державний гімн України", "Що я знаю про Україну?", "Закони життя нашого класу", "Немає прав без обов'язків", "Конвенція ООН та Конституція України про права дітей", "Про символіку України", "Герої завжди поміж нас", "Тарасове слово", "Твоя активна життєва позиція".

6 клас

"Я – моя родина – Україна", "Україна – полікультурна держава", "Демократичні принципи та цінності", "Згадаймо всіх поіменно", "Моя земля – земля моїх предків", "Державна символіка", "І синє небо, і жовте колосся", "Люби і знай свій рідний край", "Традиції мого народу", "Мова рідна – слово рідне!", "Хто живе поруч зі мною?", "Традиції моєї родини", "Школа – наш дім, ми господарі в ній", "Тарасовими шляхами", "Козацький КВК".

7 клас

"Любове моя – Україно!", "Українці в світі", "Наші земляки", "Україна від козацьких часів до сьогодення", "Найвідоміші винаходи українців", "Мій

рідний край", "Історія рідного краю", "Народознавчий конкурс ерудитів", "Життя та побут українців", "Українська вдача", "Моє село чи місто", "Запорізькі козаки", "Діти мають знати свої права", "Виховуємо лідерські якості", "Школа зустрічає гостей", "Випускники нашої школи", "Українська державність", "Українська топоніміка".

8 клас

"Країна, в якій я живу", "Моя Україна, демократична і вільна, я з нею пов'язую долю свою", "Трагедії українського народу", "Я – громадянин і патріот держави", "Збережемо наш скарб – рідну мову", "Джерела духовності мого краю", "Видатні люди мого краю", "Допоможемо ветеранам", "Козацькі сурми", "Українці за кордоном. Що таке діаспора?", "Україна – суверенна і незалежна держава", "День Соборності України", "6 грудня – День збройних сил України", "Є пам'ять, якій не буде кінця", "Воїни – інтернаціоналісти", "Видатні вчені України, рідного краю", "Українське козацтво міфи та реалії", "Ми – єдиний народ".

8 клас

"Громадянське суспільство – гарантія дотримання прав людини", "Гуманістична мораль у громадянському суспільстві", "Державні символи України", "Дебати: право на приватне життя", "Україна – європейська держава", "Видатні вчені України", "Ваш світлий Подвиг незабутній", "Культура політичної дискусії", "Твоя правова культура", "Що ми можемо зробити для того, щоб шкільне життя було яскравим і незабутнім".

9 клас

"Я – українець!", "Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Україну!", "Зустріч з народними умільцями краю", "Літопис мого родоводу", "Патріотизм – нагальна потреба України й кожного українця", "Псевдопатріотизм і його прояви", "У нашій рідній Україні – ми всі український народ", "Ми різні, але ми єдині", "Демократія як загальнолюдська цінність", "Толерантність – моральний імператив сьогодення", "Права і свободи громадян – пріоритетні цінності демократії",

"Свобода та особиста недоторканість громадян", "Основи правосвідомості особистості", "Славетні постаті України", "Конституційні основи держави", "Від формування правомірної поведінки до правової культури громадянина України", "Політична культура. Якою вона повинна бути?", "Мій рідний край ні з чим не порівняти!", "Історія та сучасність рідного краю", "Ми співпрацюємо з територіальною громадою міста (села)", «Презентуємо учнівське самоврядування», "Взаємодія та співпраця з громадськими дитячими об'єднаннями та молодіжними організаціями", "Насильство та як його уникнути", "Сучасне рабство. Торгівля людьми", "Захист Вітчизни – обов'язок громадянина", "Сучасні гендерні стереотипи".

Навчальне видання

АВТОРИ-РОЗРОБНИКИ:

**ДЕМЧЕНКО Н. М.,
ДУБРОВСЬКА Л. О.,
НОВГОРОДСЬКА Ю. Г.,
САМОЙЛЕНКО О. В.,
ФІЛОНЕНКО О. С.**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІV КУРСУ**
(розділ педагогіка)

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – О. В. Борщ

Книга друкується в авторському редагуванні.

Підписано до друку 24.11.23 р.	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Times	Обл.-вид. арк. 2,94	Електронне вид-ня
Замовлення № 876	Ум. друк. арк. 4,65	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А

(04631) 7–19–72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2137 від 29.03.05 р.